

Obsah

Úvod.....	7
Prameny a literatura	9
1. Dominikánský konvent u sv. Klimenta a Panny Marie v Berouně	12
2. Dominikánský konvent s kostelem Panny Marie v Hradci Králové	22
3. Dominikánský konvent s kostelem Panny Marie v Chrudimi.....	31
4. Dominikánský konvent s kostelem Panny Marie v Kolíně nad Labem	34
5. Dominikánský konvent s kostelem Panny Marie v Lounech.....	41
6. Dominikánský konvent s kostelem Panny Marie v Turnově	47
7. Dominikánský konvent s kostelem sv. Dominika v Sezimově Ústí	53
Závěr.....	60
Použité prameny a edice pramenů.....	68
Použitá literatura	72

Úvod

Roku 1301 byla v Kolíně nad Rýnem oficiálně potvrzena samostatná česká provincie dominikánů.¹ To však nebyl začátek historie dominikánských konventů v českých zemích. Čeští dominikáni budovali už 80 let v rámci polské provincie své konventy.

V první polovině 14. století čítala česká provincie 15 mužských konventů v Čechách a 7 na Moravě.² Po 125 letech od vzniku první české provincie se většina konventů v Čechách nacházela v troskách. Po vypuknutí husitských bouří roku 1419 do roku 1425 bylo 13 konventů v Čechách zničeno, dominikáni byli vyhnáni nebo zmasakrováni. Moravských konventů se samotné bouře víceméně nedotkly. Čechy se nacházely v jiné situaci. Postupně byly ničeny jednotlivé konventy. První zničený byl v Praze u sv. Klimenta, poté následovaly konventy v Hradci Králové, Lounech, Klatovech, Plzni, Sezimově Ústí, Písku, Berouně, Kolíně, Chrudimi, Nymburku, Turnově a v Jablonném v Podještědí. Zbyly jen konventy v Litoměřicích a v Českých Budějovicích, ale oba konventy se nacházely ve finanční tísní, a sotva celé toto období přežily.

Po stabilizaci situace v Českém království se dominikáni pokusili obnovit celou českou provincii. Bohužel neměli dostatek finančních prostředků na obnovu konventů a trauma po husitských bouřích způsobilo, že do řádu nevstupovali noví bratři. Proto byla obnovena necelá polovina zničených konventů. Sedm z nich zůstalo v troskách a dominikáni se tam nikdy nevrátili. Právě o těchto 7 konventech a jejich historii pojednává má práce. Těchto 7 konventů jsem vybrala podle několika kritérií. Všechny jsou to mužské konventy založené v průběhu 13. století v Čechách, ne na Moravě. Musely zaniknout za husitských bouří nebo vlivem jejich důsledků, a nadto nesměla být obnovena jejich historická kontinuita v daném městě. Tyto kritéria splňují následující konventy v Berouně, Hradci Králové, Chrudimi, Kolíně, Lounech,

¹ Tomáš Černušak, Augustin Prokop, Damián Němec, *Historie dominikánů v českých zemích*, Praha 2001, s. 37.

² Vladimír Koudelka, *Zur Geschichte der böhmischen Dominikanerprovinz im Mittelalter*, Archivum Fratrum Praedicatorum 27, 1956, s. 131.

Sezimově Ústí a v Turnově.³ Někdo by mohl namítnout, že mezi tyto konventy mohou zařadit i konventy v Nymburku a Písku. To však není možné. Sice byly oba konventy zničeny a dlouhou dobu zůstaly nepovšimnuty, ale v průběhu 17. století byly opět obnoveny a dominikáni mohli navázat na historickou kontinuitu předešlých konventů.

V této práci jsem se zaměřila na historii jednotlivých konventů a zachycuji jejich existenci od počátku až po jejich konec. První má položená otázka byla, kdy a za jakých okolností dominikáni do daného města přišli. Většinou se mi nedostávalo jednoznačné odpovědi. Druhá důležitá otázka byla lokace a podoba konventů. Při jejím řešení jsem většinou narazila na nepřekonatelné překážky v podobě nedostatečného nebo vůbec žádného historicko-archeologického průzkumu, což se u takto starých staveb s dlouhou dobou po jejich zániku dá asi předpokládat.

Historie těchto 7 konventů nebyla nikdy dostatečně zpracována. Většinou se jejich zmapování stávalo součástí větších regionálních prací, a především proto jsem považovala za nutné zpracovat toto téma. Hlavním cílem byla úplná kompletace všech dostupných pramenů k historii vybraných konventů za pomoci sekundární literatury. Dále pak vytvoření celkového obrazu historie těchto konventů. Mým záměrem nebylo jen pouhé chronologické řazení pramenů za sebou. Při jejich zpracovávání jsem se věnovala vyvození širších závěrů pro všechny konventy.

³ Takto budou pojmenovány a zařazeny i jednotlivé kapitoly práce. Bylo by složité řadit konventy chronologicky podle data jejich vzniku. Vhodnější je řazení podle názvu města, ve kterém daný konvent stál.

Prameny a literatura

Na základě přesné a hluboké heuristiky jsem se snažila, aby má práce byla založena především na studiu všech dostupných pramenů k daným konventům. To jsem ve většině případů splnila. Jen ve výjimečných situacích, jako u kolínského konventu, jsem musela pracovat ve větší míře se sekundární literaturou. V tomto případě byly skoro všechny listiny uloženy ve Státním okresním archívu Kolín, proto bylo nutné zapojit sekundární literaturu.

Při mé práci jsem narazila na větší počet pramenů, které se týkají především ekonomických záležitostí dominikánů. Tyto prameny můžeme rozdělit do několika kategorií - finanční dary a donace, dary v podobě majetku, odkazy a poslední vůle. Samotné finanční transakce a smlouvy dominikánů (a také odpustkové listy) můžeme zařadit také do pramenů ekonomické povahy. V zásadě nám tyto prameny nepomáhají jen ve zjištění ekonomické situace jednotlivých konventů. Ale také napomáhají ilustrovat život dominikánů v daném městě, určit význam konventu. A především umožňují posoudit charakter vztahů mezi jednotlivými složkami středověkého města ke konventu.

Druhou skupinou pramenů, o poznání menší, jsou všechny ostatní prameny. Většinou jsou to prameny vypovídající o různých sporech mezi dominikány a diecézním klérem nebo měšťany. Následují prameny narativní povahy, které se týkají především zániku jednotlivých konventů.

Valná většina pramenů se nachází v edicích nejrůznějšího typu. V největší míře jsou zde zastoupeny základní edice jako *Codex diplomaticus et epistolaris Bohemiae*, *Regesta Bohemiae et Moraviae*, *Archiv český*, *Acta judiciaria*, *Reliquiae tabularum terrae*, *Libri erectionum*, *Libri confirmationum*, *Monumenta Vaticana* a další. Některé listiny jsem našla v mnohem starších edicích v *Diadochosu* od Bartolomea Paprockého z Glogol a v Balbínově *Miscellanea Historica Bohemiae*. Vedle těchto základních edic jsem byla nucena hledat i ve speciálních sbírkách pramenů- *Acta capitulorum Provinciae Poloniae Ordinis Praedicatorum*, *Popravčí kniha pánů z Rožmberka*, *Catatalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui C. R. Bibliotheca publica atque Universitatis Pragensis asservantur*, *Iter Romanum*,

Quellen zur Böhmisches Inquisition im 14. Jahrhundert, Urbár zboží rožmberského z roku 1379 a další. Podstatné je, že jsem v těchto sbírkách našla velmi speciální a specifické informace pro jednotlivé konventy, které nám dokreslují historii konventů. Několik informací jsem získala i z kronik, především z *Husitské kroniky* od Vavřince z Březové. Ta vypovídá především o vyhnání dominikánů z měst a o zničení konventů. Pro dokreslení historie konventů jsem v některých případech použila *Kroniku českou* od Václava Hájka z Libočan. Sice si uvědomuji značnou nevěrohodnost této kroniky, ale informace z ní získané mi přinášejí obraz o tzv. druhém životě konventů. Ve stejném duchu lze uvažovat i kronice od Josefa Antonína Seydla. Autor Kroniky královského města Berouna se v mnoha zásadních historických faktech o berounském konventu mýlí, ale obsažený popis místa po zbořeném konventu v 18. stoletím je nepostradatelný.

Sekundární literaturu, kterou jsem použila v mé práci, můžeme rozdělit do dvou kategorií. Na obecnou kategorii týkající se dominikánského řádu a na regionální, která pojednává o jednotlivých konventech v rámci historií jednotlivých měst. Zásadní literaturou k dominikánskému řádu spadající do obecné kategorie je práce Vladimíra Koudelky *Zur Geschichte der böhmischen Dominikanerprovinz im Mittelalter* sepsané v 50. letech 20. století. Vladimír Koudelka, člen a historik dominikánského řádu, v této trojdílné práci zpracoval historii české dominikánské provincie ve středověku. Pro mě byl nejužitečnější především druhý díl *Die Männer- und Frauenklöster*, který by se dal považovat za jakýsi odrazový můstek pro mou práci. Jako doplňující knihy jsme také použila práci *Encyklopedie českých klášterů* a *Historie dominikánů v českých zemích*.

Z větší míry je v mé práci zastoupena regionální literatura. Většinou jsou to práce rozsáhlejšího charakteru, kde se vybrané konventy objevují jako krátké kapitoly nebo články v ucelených historiích jednotlivých měst. Najdeme zde starší literaturu např. *Paměti královského města Berouna* od Josefa Vávry, Františka Štědrého *Dějiny města Loun*, *Příběhy města Turnova nad Jizerou* od Josefa Vítězslava Šimáka nebo od Josefa Vávry *Dějiny královského města Kolína nad Labem*. Z mladších prací stojí za připomenutí například *Louny* od Bohumíra Roedla, *Beroun* od Marie Tošnerové, *Dějiny Hradce Králové* od Jaromíra Mikulky a nakonec

práce, jenž překračuje regionální charakter *Dějiny Tábora* od Františka Šmahela. Z drobnějších časopiseckých prací je asi nejdůležitější *Dominikánský klášter v Kolině a jeho kulturní význam* od Miroslavy Streitové, uvedená v regionálním časopise Lapis Refugii. K lokaci a podobě konventů máme k dispozici archeologické práce jako *Dominikánský klášter v Berouně* od Petra Sommera, *Hradec Králové, Slovanská hradiště a počátky středověkého města* od Miroslava Richtera, *Z Hradce Králové* Lubomíra Domečka. Jak je vidět, literatury o jednotlivých konventech je poměrně dost, ale žádná z nich nevypovídá o historii jednotlivých konventů v celé šíři a podrobně, jak by si konventy zasloužily. Nebo jsou informace v těchto pracích tak neaktuální, že potřebují revizi.

1. Dominikánský konvent u sv. Klimenta a Panny Marie v Berouně

Královské město Beroun se již od druhé poloviny 13. století, doby svého založení, řadí mezi důležitá městská centra Království českého. Samotné město bylo založeno králem Přemyslem Otakarem II. jako trhová osada, ale po jeho smrti, v období chaosu a bezvládní, bylo značně poničeno. Kolem roku 1295 nechal Václav II. obnovit městské opevnění a centrum města do podoby, která se zachovala dodnes.⁴

Ke konci 13. století se při výstavbě nového města počítalo s usazením nějakého z nově se etablujících žebavých řádů v Čechách. Beroun si vybrali bratři kazatelé. Kdy přesně přišli a za jakých okolností, to přesně nevíme. Existuje listina vydaná Václavem II. roku 1288.⁵ V této listině král Václav II. odpouští clo jistému klášteru, který však v listině není konkrétně jmenován a osvobozuje dům, jenž bratři koupili od placení městských poplatků. Tento dokument však nemůžeme brát jako první zmínku o berounském domě dominikánů právě proto, že zde není konkrétně jmenován nebo lokalizován onen klášter. Zdá se však velmi nepravděpodobné, že by to byl dominikánský konvent v Berouně. Usídlení dominikánů v již zmiňované trhově osadě založené Přemyslem Otakarem II. je zcela nemožné, především z důvodu nemožnosti finančně zabezpečit chod řádového domu a také proto, že dominikáni nebyli zvyklí se usazovat v osadách. Dávali přednost pevně založeným a fortifikačně zabezpečeným městům. Budeme se tedy muset spokojit s již zmiňovaným rokem 1295 jako s rokem počátku řádového domu dominikánů v Berouně.

Do problematiky datace počátku konventu, lokalizace a částečné podoby konventu vnesl nové poznatky především archeologický průzkum z roku 1978.⁶ Archeologický výzkum byl zahájen, protože v roce 1977 bylo rozhodnuto o asanaci

⁴ Marie Tošnerová a kolektiv, *Beroun*, Praha 2008, s. 27- 28.

⁵ *Regesta Bohemiae et Moraviae II.*, ed. J. Emler, Praha 1882, s. 1043, č. 2409.

⁶ Petr Sommer, *Dominikánský klášter v Berouně*, *Archeologia historica* 4, 1979.

větší části historického centra města v lokalitě východní strany ulice Na Klášteře, kde stálo několik starších domů a měla zde vzniknout nová zástavba v podobě domu pro seniory.

Přesné místo, kde konvent ležel, nikdy předtím nebylo věrohodně určeno. Předpokládalo se, že konvent stál někde okolo domu č. p. 112, tedy v jihovýchodní části města v blízkosti městského opevnění mezi Pražskou branou a tzv. německou fortanou, kde bydlelo německy mluvící obyvatelstvo a stály zde nejbohatší a nejhonosnější domy.

Až zmiňovaný archeologický výzkum prokázal tyto domněnky. Nejdříve bylo odbagrováno několik mladších vrstev. V nejstarší vrstvě byl objeven čtvercový prostor s presbyteriem, které směřovalo k východu směrem k hradbám. Presbyterium bylo polygonálně uzavřené s uprostřed stojícím náznakem oltáře. Čtvercový prostor zaklenut na střední pilíř byl na západě uzavřen příčkou. Obvodové zdivo čtvercového prostoru pokračovalo směrem na západ, ale bylo značně poškozeno výkopy kanalizace v ulici Na Klášteře. Můžeme zde předpokládat další čtvercový prostor. V centrálním čtvercovém prostoru bylo odkryto několik hrobů, které patřily jak členům konventu, tak měšťanům.⁷

V prostoru presbyteria bylo nalezeno několik architektonických detailů, které mohou sloužit při dataci stavby kláštera. Především žebra s oušky nám dávají jistotu při dataci stavby. Tento architektonický prvek se používal v Čechách na konci 13. století, proto můžeme dobu vzniku centrální části konventu s presbyteriem klást kolem roku 1295.⁸

Tato nejstarší část, tedy čtvercový prostor s presbyteriem, mohla sloužit jako kapitulní síň, čemuž odpovídají četné hroby měšťanů. Tyto hroby lze očekávat v kapitulní síni. Další možností je, že tyto místnosti sloužily jako provizorium, než byl postaven konventní kostel.⁹

⁷Petr Sommer, *Domínkánský klášter v Berouně*, Archeologia historica 4, s. 43- 44.

⁸ Tamtéž, s. 45- 48.

⁹ Tamtéž, s. 44- 45.

Severním směrem od centrály byl nalezen další prostor interpretovaný jako konventní kostel. Východní závěr se sice nezachoval, ale můžeme předpokládat, že byl také polygonální. Nevíme však jistě, jestli byl objeven celý prostor nebo jen chór kostela, který by navazoval na loď. Mezi kostelem a provizoriem se nacházela další menší místnost, která sloužila jako sakristie. Oba prostory byly postaveny ve stejné době, někdy ve druhé polovině 14. století. V kostele se vyskytovalo několik hrobů, nad nimiž ležela terakotovaná dlažba. To vše svědčí o dokončení kostela v době jeho zániku.¹⁰

I když byla odhalena nejdůležitější část konventu, kapitulní síň s konventním kostel, nebyl výzkum zcela dokončen. Především jižní a západní část zůstala neprobádaná. Dále je otázkou vztah konventu a městského opevnění. Při archeologickém výzkumu se neprokázalo navázání konventu na městské hradby, což bylo pro středověké dominikánské konventy méně typické. Většina řádových domů byla součástí fortifikace daného města. Toto zjištění nám může pomoci při dataci našeho konventu, kdy musíme klášter vznik kláštera za rok 1295 jako roku počátku výstavby hradeb.¹¹

Jedním z problémů berounského konventu je i samotné zasvěcení. V pramenech můžeme najít dvojí používané zasvěcení jednak sv. Klimenta, a jednak Panny Marie. V jednom z prvních písemných záznamů o konventu dominikánů v Berouně z roku 1355 je konvent nazýván sv. Klimentem.¹² Jde o dokument, který upravuje vztahy mezi berounskými měšťany, potažmo kostelem sv. Jakuba a konventem sv. Klimenta a karlštejnskou kapitulou, kdy kapitula měla za 6 kop grošů dohlížet na obě církevní instituce v Berouně. Toto je jediný doklad, ve kterém se používá zasvěcení sv. Klimenta. V pozdějších dokumentech se již vyskytuje jen patrocinium Panně Marii. V podstatě mohly nastat dvě situace, které mohly změnit patrocinium našeho kláštera. První, kdy konvent byl nově vysvěcen na konvent Panny Marie, což v této době bylo oblíbené patrocinium užívané velmi často u

¹⁰ Petr Sommer, *Dominikánský klášter v Berouně*, Archeologia historica 4, s. 49.

¹¹ Tamtéž, s. 49- 52.

¹² *Codex juris municipalis II.*, ed. J. Čelakovský, Praha 1895, s. 991, č. 765.

dominikánských konventů v Čechách, přičemž patrocinium sv. Klimenta, mnohem staršího užívání, si dominikáni pravděpodobně přinesli z Prahy od prvního dominikánského konventu v Čechách sv. Klimenta Na Poříčí.

Druhou možností pro změnu patrocinia byla již zmiňovaná výstavba konventního kostela. Jak už bylo řečeno, ten dominikáni nechali vystavět někdy po polovině 14. století, tedy v období po změně patrocinia. Můžeme se právem domnívat, že tato změna může souviset právě s novým kostelem, kdy kostel sám byl vysvěcen Panně Marii a konvent zůstal zasvěcen sv. Klimentovi, ale v dalších pramenech je konvent označován mariánským patrociniem, které volně přešlo na celý klášter.

Ani pro jeden názor však není dostatečný počet důkazů, proto se musíme spokojit jen se změnou patrocinia berounského konventu, ať už z jakéhokoli důvodu, po polovině 14. století. Z těchto důvodů bychom měli užívat obou patrocinií v názvu konventu.

K roku 1372 se váže další nepatrná zmínka o dominikánském konventu v Berouně. Je zapsaná v Soudních aktech pražské konsistoře a vztahuje se ke sporu převora konventu Macha a pražského dřevaře Blažka.¹³

První pramen pro dominikánský konvent v Berouně, který můžeme považovat za dostatečně hodnotný, je protokol z vizitace pražského arcijáhena Pavla z Janovic, jenž byl kanovníkem vyšehradské kapituly.¹⁴ Tato vizitace proběhla během listopadu roku 1379 a měla za úkol prověřit berounské poměry ve věcech církevních, především ve farním kostele sv. Jakuba a dominikánském konventu. Zároveň měla prozkoumat a ověřit zbožnost berounských měšťanů.

Vizitace dopadla pro Beroun neuspokojivě a arcijáhen Pavel z Janovic zjistil několik otřesných skutečností, které se protíví křesťanské morálce nejen na berounské faře a u berounských měšťanů, ale i u samotných dominikánských

¹³ *Acta judiciaria I.*, ed. F. Tadra, Praha 1893, s. 6 – 7, č. 27.

¹⁴ *Protocollum visitationis archidiaconatus Pragensis annis 1379-1382 per Paulum de Janowicz, archidiaconum Pragensem, factae*, ed. I. Hlaváček, Z. Hladíková, Praha 1973, s. 135- 137.

konventuálů. Neřesti se týkaly především lichvy a nevhodného chování měšťana Mařika, který byl posléze u soudu v Praze potrestán a několika prohřešků týkající se kněží a jejich vlastnictví nemovitostí v Berouně. Obviněn z lichvy byl i jeden člen dominikánského konventu, a to sakristián Bartůšek. Bratr Bartůšek půjčoval obnosy peněz, přičemž jeho obchody kryl vlastním jménem měšťan Jindřich Tribadlo. Podle všeho tento obchod nesl bratru Bartůškovi dvě kopy grošů ročně. O jeho potrestání se vizitace již nezmiňuje, i když se prohřešil proti zákonům a řádu své řehole.

Ani Berounu se nevyhnul jistý fenomén, který se nejspíše dotkl většiny konventů v celých Čechách. Spory s místním diecézním klérem se netýkaly jen dominikánů, ale byly typické pro všechny žebravé řády ve středověku.¹⁵ Vleklé konflikty se táhly celým 14. stoletím a Beroun zasáhly na počátku 15. století.

Můžeme se domnívat, že berounský spor mezi farním kostelem sv. Jakuba a dominikánským konventem v čele s převorem se vlekl již delší dobu a vyvrcholil roku 1407. Konflikt se týkal práva pohřbívat berounské měšťany. Pohřby znamenaly jak pro faru, tak pro konvent velmi výnosný příjem a ani jedna ze stran o něj nechtěla přijít. Při archeologickém výzkumu byly nalezeny v prostoru provizorní kapitulní síně četné hroby jak členů konventu, tak berounských měšťanů, které se datují do celého období existence kláštera.¹⁶ Farní kostel musel přicházet o velmi značné částky a oblíbenost konventu musela být u měšťanů dosti značná.

Jak už bylo řečeno, spor vyvrcholil v roce 1407, kdy se dostal až před generálního vikáře pražského arcibiskupství Adama z Nežetic. Rozhodnutí padlo 21. února a zaznamenáno bylo v aktech pražské konsistoře. Skládalo se z pěti nařízení.¹⁷ Na začátku bylo oběma stranám, jak kněžím od sv. Jakuba, tak dominikánským bratřím zakázáno navádět měšťany, aby u nich pohřeb volili, což bylo proti církevnímu zákonu a dovoľovalo se jim svobodné volby. Pokud si někdo zvolil pro svůj pohřeb dominikánský konvent, museli u toho být dva svědci, kteří po

¹⁵ Tomáš Černušak, Augustin Prokop, Damián Němec, *Historie dominikánů v českých zemích*, s. 42-43.

¹⁶ Petr Sommer, *Dominikánský klášter v Berouně*, *Archeologia historica* 4, s. 45-48.

¹⁷ *Archiv český VI.*, ed. J. Kalousek, Praha 1887, s. 11-12, č. 9.

jeho smrti měli prokázat jeho volbu. Ten, kdo si zvolil pohřeb u bratří, má po své smrti skrze své příbuzné obstarat všechna práva kostelu sv. Jakuba, jako by si zvolil pohřeb na faře. Nikdo jiný, ani otec či matka, nesměli volit svým dětem pohřeb u dominikánů do věku dvanácti let – u děvčat a u chlapců čtrnácti let. Poslední nařízení se týkalo zpěvu vigilií. Bratři směli zpívat vigilie za mrtvého jen v případě, když jsou požádáni příbuznými.

Jak je vidět, spor skončil kompromisem, i když více pomohl žalující straně farnosti od sv. Jakuba. Měšťané dostali svobodnou volbu, kde budou pohřbeni, ale se ztíženými podmínkami pro pohřby na klášterním hřbitově. Jak bylo nařízení dodržováno, nevíme, přesto se můžeme domnívat, že dominikáni přišli o značnou část svých příjmů.

O ekonomické situaci berounských dominikánů příliš informací nemáme. Jedna z prvních ekonomických transakcí, o kterých máme doklady, pochází z roku 1391.¹⁸ V této listině Dobeš z Jablonce řečený Kdýčina převorovi Adalbertovi a celému konventu v Berouně prodal za 60 kop grošů své dědictví v Levíně a 3 kop grošů platu a 4 dvorech a v Nesvačilech, které čítalo 3 kopy grošů ročního platu s poli. Na dominikánské poměry to byla poměrně drahá a nákladná záležitost.

Další smlouvu podepsali berounští dominikáni 15. prosince roku 1406.¹⁹ V této smlouvě koupili berounští bratři kazatelé poplužní statek s poli, lesy, loukami, potoky, rybníky, který ročně vynášel 3 kopy grošů ve Vinařicích od Pecha z Vinařic za 30 kop grošů. V podobném duchu se nese i listina z roku 1413.²⁰ V této listině berounský konvent získal 5 kop grošů ročního platu vázaných na statek v Litni, který vlastnil Mikuláš z Litně.

Dělat závěry z těchto tří smluv o majetkových poměrech dominikánského konventu by bylo zbrklé, ale pokud můžeme porovnat s ostatními konventy, tyto ekonomické transakce berounských dominikánů jsou velmi velkorysé. U ostatních

¹⁸ *Reliquiae tabularum terrae I.*, ed. J. Emler, Praha 1870, s. 537- 538, J 19.

¹⁹ *Reliquiae tabularum terrae II.*, ed. J. Emler, Praha 1872, s. 31.

²⁰ Tamtéž, s. 99- 100.

konventů máme doklady většinou o donaci, darech či posledních pozůstatostech. V případě Berouna se nedochoval ani jeden.

Poslední zpráva o majetku berounských dominikánů se nám dochovala z období, kdy byl konvent již zbořen. Jednalo se o prodej louky jistého Klíma z roku 1487, která ležela vedle mnišské louky pod kopcem Kosov nedaleko Králova Dvora.²¹ Tato listina se nachází v nejstarší dochované berounské knize trhové z let 1483- 1554.

V druhé polovině 14. století se královské město Beroun stalo oblíbeným místem panovníků z rodu Lucemburků. Především král Václav IV. zde často pobýval a přijímal zde důležité posly.²² Otázkou je, kde přesně se ve městě král ubytoval. V této době nestála v Berouně žádná reprezentativní místnost, kde by se král mohl ubytovat mimo konventního domu dominikánů. Přičemž králové se často ubytovali při návštěvách svých měst v konventech mendikantských řádů. Proto se můžeme právem domnívat, že Václav IV. pobýval při návštěvách Berouna v dominikánském konventu. Tetínský farář a kronikář Václav Hájek z Libočan jde ve své kronice ještě dál. Připisuje dominikánskému konventu důležitou roli při zajetí Václava IV. panskou jednotou. Podle Hájka byl roku 1393, ve skutečnosti to bylo o rok později, zajat v berounském klášteře a odvezen do Prahy.²³ V podstatě se Hájekovo tvrzení zakládá na velkém omylu. Václav IV. byl totiž s určitostí zajat roku 1394 v Králově Dvoře u Berouna.²⁴ To jestli zde král přenocoval během převozu do Prahy, je další otázkou, na kterou nemáme jednoznačnou odpověď.

Na počátku husitské revoluce berounští měšťané nepřestoupili na stranu husitů, ale zůstali věrni katolické straně a králi Zikmundovi. Ten poctil město Beroun svou čtrnáctidenní návštěvou v říjnu roku 1420. Beroun pro něj představoval výhodné místo, odkud mohl řídit situaci v Praze a na Vyšehradě. To, kde se přesně

²¹ SOKA Beroun, fond AMBE, i. č. 21, kniha trhová 1483- 1554, fol. A29.

²² Jiří Spěvák, *Václav IV. (1361-1419) : k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986, např. s. 172, 179.

²³ Václav Hájek z Libočan, *Kronika česká: výbor historického čtení*, ed. J. Kolár, Praha 1981, s. 483.

²⁴ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae XII*, ed. V. Brandl, Brünn 1890, s. 219- 221.

v Berouně ubytoval, nevíme, ale nejspíš to byl znovu dominikánský konvent jako nejrepresentativnější budova ve městě. Po porážce Zikmundových oddílů na Vyšehradě se někteří jeho žoldnéři, jako Rudolf Bece, přesunuli do Berouna a zůstali zde až do osudného dubna 1421.

Berounu se dlouhou dobu vyhýbalo se husitské vojsko, i když město patřilo mezi strategicky důležitá místa v okolí Prahy. Jan Žižka společně s husitským vojskem přitáhl k Berounu 26. března 1421. Pět dní se připravovali na útok před branami města. 1. dubna Žižkovo vojsko zaútočilo, vojáci přelezli berounské hradby a začal boj v ulicích města.²⁵ Obránci města byli brzy poraženi a husité ovládli město. Z rožmberské popravčí knihy víme, že jeden z členů dominikánského konventu byl zabit, když lezl po žebříku přes hradby.²⁶ To zajisté vypovídá o aktivní účasti dominikánů při dobývání města a záchraně vlastních životů.

Po ovládnutí města husity následoval masakr nevídaných rozměrů. Všichni obránci města, kteří nezemřeli při obléhání, byli nedaleko městských hradeb husity upáleni, tedy i Zikmundovi žoldnéři v čele s Rudolfem Becem. Stejný osud čekal všechny kněží od kostela sv. Jakuba, několik magistrů z pražské univerzity, kteří utekli z Prahy před husity do Berouna, a samozřejmě členy dominikánského konventu.²⁷ Svědectví o počtu upálených osob se značně liší, začínají u 36 upálených a končí až u počtu 40 rytířů a 50 magistrů, kněží a bratrů, kteří shořeli v plamenech.²⁸ Jisté je, že tento masakr se zařadil mezi ty nejkrutější v husitských bouřích, kdy se zprávy o hrůzných činech dostaly až před papežský stolec v Římě a zapsaly se do vatikánských archívů.²⁹ Podle tohoto dokumentu všichni zemřeli v hrůzných běsech a doktoři s kněžími byli nalezeni s rukama vzepnutýma k nebesům.

²⁵ *Fontes rerum Bohemicarum V.*, ed. J. Emler, J. Gebauer, Praha 1893, s. 478.

²⁶ *Popravčí kniha pánů z Rožmberka*, ed. A. Kálný, J. Müller, Třeboň 1993, s. 75- 76.

²⁷ *Fontes rerum Astriacarum, Geschichtschreiber der hussitischen Bewegung in Böhmen T. 1 (SS Bd. 2)*, Wien 1856, s. 83.

²⁸ Srovnání *FRB V., FRA I. a Iter Romanum*.

²⁹ *Iter Romanum*, ed. B. Dudík, Wien 1855, s. 294.

Dominikánský konvent byl s velkou jistotou okamžitě zapálen a srovnán se zemí. Poslední zmínku o tomto konventu nám podává již zmiňovaná rožmberská popravčí kniha.³⁰ V té se roku 1423 objevila výpověď Přecha z Hostovnic, který byl obviněn z mnoha zločinů. Doznal, že byl přítomen při drancování Berouna, a dokonce sám zastřelil mnicha lezoucího po žebříku přes hradby. Nakonec zde ukořistil dva ornáty, nejspíš z dominikánského konventu, a ty prodal za padesát grošů.

Po vydrancování Berouna se všichni jeho obyvatelé přihlásili ke kalichu, byli vyměněni konšelé a ke kostelu sv. Jakuba dosazeni husitští kněží.³¹ Zbytky konventu musely ležet několik let ladem, ale utrakvističtí měšťané se postarali, aby pozemky pod konventem byly prodány a následně se na nich postavily nové domy pro případ, že by se dominikáni chtěli do města vrátit. V rejstříku k nejstarší knize smluvní z roku 1483 až 1554, která se nám dochovala, nacházíme několik jmen majitelů domů v ulici na Klášteře, kde dříve stál dominikánský konvent.³² V podstatě to bylo okolo 25 nemovitostí.³³

První, kdo zachytil nově postavené domy na místě našeho konventu, byl Jan Willenberg ve své vedutě z konce 16. století. Můžeme zde vidět nejspíš i zbytky z věže konventního kostela. Podoba z této veduty zůstala ulici Na Klášteře prakticky až do konce 19. století, kdy byly některé domy v ulici zbořeny, aby mohla být rozšířena.³⁴ Pro druhý život dominikánského konventu v Berouně je vysoce důležité jméno berounského děkana a kronikáře Josefa Antonína Seydla a jeho dílo *Kronika královského města Berouna*. V podstatě je to první historiograf, který se zabýval dějinami berounského konventu, ale bohužel se dopustil několika zásadních chyb. První chybou je záměna dominikánského řádu za minoritský, tato chyba má základ

³⁰ *Popravčí kniha pánů z Rožmberka*, ed. A. Kálný, J. Müller, s. 75- 76.

³¹ Marie Tošnerová a kolektiv, *Beroun*, s. 43.

³² Soka Beroun, fond AMBE, i. č. 21, kniha trhov- rejstřík 1483- 1554, fol. A21.

³³ Josef Vávra, *Paměti královského města Berouna*, Beroun 1899, s. 49- 50.

³⁴ Marie Tošnerová a kolektiv, *Beroun*, s. 239.

nejspíše již v Hájkově kronice.³⁵ Další chyby pramení z nedostatečné pramenné základny a nedostatečného studia historických reálií, což nebylo na přelomu 18. a 19 století, kdy kronika vznikla, nic neobvyklého. Pro naši práci jsou však mnohem důležitější záznamy a výpovědi o zbořeníšti po dominikánském konventu ze Seydlovy doby, které zaznamenal ve druhé části historie konventu.³⁶ Kromě několika duchařských historek o bratřech v kápi procházejících se po bývalé zahradě konventu, zde vypráví o kosterních pozůstatcích nacházejících se ve výklencích bašt u troskek konventu, a dokonce o pozůstatcích gotických klenutých kleneb v nové zástavbě. To dokazuje, že trosky kláštera se staly součástí nových měšťanských domů.

Roku 1978 čekal ulici Na Klášteře velmi citelný zásah. V rámci asanaci historického centra města byly zbořeny všechny staré domy v ulici Na Klášteře. Po demolici starých domů zde mohl proběhnout již zmiňovaný archeologický průzkum, který odhalil několik zajímavých poznatků, a i zodpověděl otázky důležité pro historii kláštera.³⁷ Místo starých budov nechal národní výbor vystavět panelový dům s pečovatelskou službou, který zde stojí ještě dnes.

Dominikánský konvent u sv. Klimenta a Panny Marie v Berouně se zapsal do historie svým krutým a otřesným koncem, který měl dozvuk i v Evropě. Možná právě díky tomu se nikdy nevytratil z dějin města, jak to mu bylo u jiných dominikánských konventů s podobným koncem.

³⁵ Josef Antonín Seydl, *Kronika královského města Berouna*, Beroun 2003, s. 85.

³⁶ Tamtéž, s. 95- 98.

³⁷ Celý tento archeologický průzkum byl zpracován v práci Petr Sommer, *Dominikánský klášter v Berouně*, *Archeologia historica* 4, 1979, 43- 54.

2. Dominikánský konvent s kostelem Panny Marie v Hradci Králové

Hradec Králové, který byl v době knížecích Čech jednou z metropolí hradské soustavy, se postupně během 13. století změnil v jedno z největších měst na našem území s početným obyvatelstvem. Kromě vlastního hradského centra se začaly rozvíjet i hradecká předměstí, do kterých se koncentrovaly masy obyvatel a Hradec se stal vedle Prahy, Litoměřic a Plzně nejlidnatějším městem Čech.³⁸

Tak velké a rostoucí město přirozeně lákalo oba tehdejší mendikantské řády. V Hradci Králové se usadily hned dva mužské a jeden ženský mendikantský řád a to minorité, dominikáni a dominikánky.³⁹ Jak minorité, tak dominikáni se usadili v Hradci někdy ve třicátých letech 13. století. Otázkou je, kdo z nich přišel do města jako první. Tradičně se má za to, že do Hradce přišli jako první minorité a o něco málo později dominikáni. V podstatě se toto tvrzení nedá dokázat, protože první písemný pramen je pro oba konventy stejný.⁴⁰ Proto musíme vyvozovat jen z nepřímých faktů, které o dominikánech a minoritech máme. Minorité se usídlili v centru města v areálu kastelánského hradu u uprázdněného kostela sv. Jana.⁴¹ Dominikáni nevystavěli svůj konvent v centru města ani v blízkosti městského opevnění, jak měli ve zvyku, ale konvent založili na Pražském předměstí pod Pražskou branou na ostrově u pravého ramene Labe.⁴² Nabízí se nám myšlenka, že se dominikáni neusadili v centru města, protože již bylo obsazeno minority. Toto tvrzení nám však vyvrací případy z podobných městských lokalit, kdy oba žebravé

³⁸ Jaromír Mikulka, *Dějiny Hradce Králové I. / 1*, Hradec Králové 1996, s. 23- 25.

³⁹ Miroslav Kovář a kolektiv, *Svědkové zaniklých staveb*, Hradec Králové 2008, s. 12- 13 (Kapitola- Dušan Foltýn, *Kláštery ve vrcholně středověkém Hradci Králové a jejich stavební podoba pohledem historiografie*).

⁴⁰ *Regesta Bohemiae et Moraviae II.*, ed. J. Emler, s. 1219, č. 2786.

⁴¹ Jaromír Mikulka, *Dějiny Hradce Králové I. / 1*, s. 24.

⁴² Lubomír Domečka, *Z Hradce Králové*, Časopis Společnosti přátel starožitností československých 33, 1925, s. 152.

řády existovaly vedle sebe v centru města.⁴³ V podstatě druhá teorie se zakládá na zvyku mendikantských řádů usazovat se u vybudovaných kostelů. To by znamenalo, že minorité přišli do Hradce jako první a usadili se u jediného volného kostela v centru města u sv. Jana a pro dominikány, kteří přišli o něco později, tam již nebylo místo, a museli si postavit nový konvent i s kostelem na Pražském předměstí.⁴⁴ Pokud však budeme předpokládat příchod dominikánu do Hradce před minority, tedy někdy ke konci dvacátých let 13. století, což by nebylo nepravděpodobné, mohli najít Hradec ve stavu hradecké soustavy těsně před vybudováním městského centra. To by znamenalo, že kostel sv. Jana byl ještě součástí kastelánského hradu a byl využíván jiným způsobem, proto se dominikáni rozhodli usadit v podhradí. Dominikáni také mohli předpokládat, že Hradecké předměstí se bude v budoucnu široce rozvíjet a v ekonomickém ohledu to pro ně bude ideální místo.⁴⁵

Jak už bylo řečeno, bratři kazatelé se usadili v Hradci Králové na Pražském předměstí pod Pražskou branou na ostrově mezi rameny Labe. Dnes bychom našli toto místo v prostranství domu se sociální péčí č. p. 627/a.⁴⁶ První písemnou zprávou je závěť Zbraslava, který byl číšníkem Václava I, z let 1238 až 1241. V tomto dokumentu věnuje Zbraslav hradeckým dominikánům 5 hřiven.⁴⁷ Tento pramen se poprvé zmiňuje i o hradeckých minoritech od sv. Jana.

Největší problémem pro nás je podoba samotného konventu a kostela. V zásadě v této lokalitě neproběhl žádný stavebně historický průzkum. Roku 1924 počala výstavba nového domu s pečovatelskou službou. Při této příležitosti bylo odkryto několik gotických sklepů, nejspíše patřícím dominikánskému konventu.⁴⁸

⁴³ Miroslav Richter, Vít Vokolek, Hradec Králové, *Slovanská hradiště a počátky středověkého města*, Hradec Králové 1995, s. 135.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Lubomír Domečka, *Z Hradce Králové*, Časopis Společnosti přátel starožitností československých 33, s. 152.

⁴⁷ *Regesta Bohemiae et Moraviae II.*, ed. J. Emler, s. 1218, č. 2785.

⁴⁸ Lubomír Domečka, *Z Hradce Králové*, Časopis Společnosti přátel starožitností československých 33, s. 152.

První tři směřující od západu k východu, byly asi 1,80 m vysoké a 3,50 m široké, dva z nich byly gotický zaklenuté, přičemž u třetího se klenba zborčila. V opačném směru se nám objevil dlouhý nízký sklep rozdělený na čtyři sklípky. Obvodové zdi byly postaveny z opuky a tmavočervených pálených cihel tzv. buchtovitých. Na dvou cihlách se našli otisky dětských, psích a prasečích nohou.⁴⁹

V základech kláštera byly také nalezeny některé architektonické prvky například čtyři gotická žebra hruškovitého typu vytvořená z pískovce nebo několik pískovcových ostění.⁵⁰ Do rukou se nám dostali i artefakty, které dominikáni používali v běžném životě v konventu. Všechny tyto předměty byly součástí dominikánské kuchyně, řadí se sem kámen na mletí máku, železná vidlice a trojnožka, střepy z nádobí nebo propadlá pec.⁵¹

L. Domečka ve své práci vyslovil myšlenku, že konvent společně s kostelem Panny Marie byl postaven až v druhé polovině 13. století. Dokazuje to použitím buchtovitých cihel při výstavbě konventu, které se staly materiálem i pro kostel sv. Ducha v Hradci a používali se až od konce 13. století, dále i architektonickým prvkem jako žebra hruškovitého tvaru, která jsou typická také pro druhou polovinu 13. století.⁵² V podstatě tato myšlenka je reálná. Hradečtí dominikáni mohli od svého příchodu až do poloviny 13. století i déle žít v provizorním konventu s kostelem, což pro dominikány nebyl netypický postup, kdy nejdříve vzniklo jakési provizorium a až posléze ho postupně rozšiřovali, kdy nakonec vybudovali konventní kostel. Těmto skutečnostem však nenasvědčuje událost odehrávající se v Hradci roku 1249. V tomto roce se shromáždila v dominikánském konventu celá provinční kapitula.⁵³ V tomto případě však nemůžeme předpokládat, že by se kapitula sešla v konventu, kde by nebyl dokončen konventní kostel nebo dokonce celý konvent by nebyl zcela

⁴⁹ Tamtéž, s. 153.

⁵⁰ Tamtéž, s. 154.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž.

⁵³ *Acta Capitulorum Provinciae Poloniae Ordinis Praedicatorum I.*, ed . R. F. Madura, Roma 1972, s. 6.

vystaven. Pro hradecké dominikány to byla nevšední událost a svědčí o významu dominikánského konventu v Hradci Králové. Jedinou zaručenou zprávu, kterou máme o konventním kostele Panny Marie je, že jeho součástí byla kaple sv. Kateřiny, jak vím z darovací smlouvy z roku 1406⁵⁴ a také kaple sv. Ludmily, což se dovídáme z listiny vydané o rok později.⁵⁵

Dlouhé období téměř sta let o hradeckých bratrech kazatelích nejsou žádné zprávy, až ve čtyřicátých letech 14. století se nám dostává do rukou další písemná zmínka.⁵⁶ Tento dokument pochází z roku 1343. V něm Hynek z Náchoda věnuje deset kop ročního platu bratrům kazatelům na předměstí Hradce na světlo a další potřeby konventu, přičemž jeho odkaz musí dodržovat jeho nástupci a dědici. V podstatě je to první pramen v dlouhé řadě odkazu, donacích a nejrůznějších darů, jež byly věnovány dominikánskému konventu v Hradci. O deset let později roku 1353 daroval pan Hynek z Valdštejna se svou manželkou Annou plat 18 kop grošů, kdy je zde výslovně uveden turnovský dominikánský konvent a minoritský konvent sv. Jana v Hradci, avšak můžeme se domnívat, že ani na dominikány v Hradci se nezapomnělo.⁵⁷

Důležitým momentem v dějinách hradeckého konventu je účast na inkvizičních procesech ve městě. Inkviziční soud se odehrál v samotném konventu 6. a 7. listopadu 1348.⁵⁸ Na inkvizičních výsleších se podílel jakýsi inkvizitor Hartmann a brat Wyglins z řádu minoritského. Výsledky se týkaly především hradeckých měšťanů a zejména členů duchovenstva. Tento skrovný odkaz je součástí zlomků z archívu kláštera v Heiligenkreuzu. Dvoustránkový pergamen obsahuje záznamy o inkvizičních procesech a výsleších z let 1335- 1348 z oblastí jižních,

⁵⁴ *Libri erectionum V.*, ed.C. Borový, Praha 1889, s. 721- 722, č. 985.

⁵⁵ Tamtéž, s. 763, č. 1054.

⁵⁶ *Monumenta Vaticana I.*, ed. L. Klicman, Praha 1903, s. 158- 159, č. 260.

⁵⁷ Bartholomaeo Paprocký z Glogol, *Diadochos, O stavu panském a rozmnožení jeho a odkud který rod a erb do tohoto Království přišel*, kniha 2, Brno 2005, kapitola XI., s. 228.

⁵⁸ Alexander Patschovsky, *Quellen zur Böhmischen Inquisition im 14. Jahrhundert*, Weimar 1979, s. 113.

východní a západních Čech. Jednalo se o několik set osob jako například valdenské, bekyně a heretické skupiny.⁵⁹

Neznámo proč se na několik let písemné zprávy o hradeckých dominikánech umlčely. Roku 1386 dostali bratři kazatelé od Anny vdovy po Diviši z Nepěkošic jednu kopu grošů ročního úroku.⁶⁰

S ekonomickými aktivitami Hradeckých dominikánů nesouvisely jen darovací smlouvy a závěti ale i spory, které dominikáni vedli, aby získali nebo obhájili svůj nabytý majetek. Jeden z takových sporů se odehrál v roce 1389.⁶¹ V tomto případě obhajoval celý konvent s převorem u Dvorského soudu nárok na odúmrť po Ješkovi ze Střezetic. Podobná soudní pře se konala roku 1399.⁶² V něm se soudí konvent v čele s převorem Jahanem. Uplatňují zde nárok na odúmrť po Janovi ze Střezetic řečeném Werdek. Tyto dva případy sporů, které dominikáni vedli, jsou dozajista věrohodným důkazem emancipace nejen samotného hradeckého konventu, ale tak i samotného řádu bratří kazatelů, jenž prodělal v druhé polovině 14. století. Už to není malý klášter závislý na darech měšťanů, ale zcela samostatná a nezávislá jednotka v rámci městské komunity, přičemž nás o tom přesvědčuje až do svého zániku roku 1419.

V posledním desetiletí 14. století a prvních dvaceti letech 15. století se nevyhneme výčtu několika darovacích smluv a pramenům ekonomického zaměření. Roku 1396 daroval rychtář Rafael jednu kopu ročního úroku.⁶³ O rok později odkoupili hradečtí dominikáni od sirotků po Marešovi z Ostrova a jejich poručníka

⁵⁹ Tomáš Černušak, Augustin Prokop, Damián Němec, *Historie dominikánů v českých zemích*, s. 87-88.

⁶⁰ *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. [1378 dec-1419 aug. 16], Tomus I, Fasciculus 2, 1383-387*, ed. V. Janoušková, Praha 1971, s. 473.

⁶¹ *Archiv český XXXI.*, ed. G. Friedrich, Praha 1921, s. 13, č. 47.

⁶² *Archiv český XXXV.*, ed. G. Friedrich, Praha 1935, s. 30, č. 48.

⁶³ Jaromír Mikulka, *Dějiny Hradce Králové I. /2*, Hradec Králové 1997, s. 381, pozn. 27.

Martina z Hoříněvse za 1100 kop grošů zboží.⁶⁴ Ve stejném roce získali bratři kazatelé 6 kop grošů ročního platu ze vsí Klamoše, Štítov a Hratanova.⁶⁵

Co se týče vlastnictví půdy, není to pro dominikány zcela typické. Ty nikdy nevladnili velké množství movitého majetku. Dominikáni v Hradci nebyli výjimkou. Vlastnili podle berního rejstříku jen čtyři louky, což byl opravdu skrovný majetek.⁶⁶

V druhém roce patnáctého století dostali Hradečtí dominikáni od Mikšíka ze Zaloňova dvě kopy grošů ročního platu, protože byli jeho předkové pohřbeni v konventním kostele Panny Marie.⁶⁷ Přináší nám to důkaz o pohřbech měšťanů v dominikánském kostelu. Pro mendikanty to bylo typický zdroj příjmů jednak ze samotných pohřbů a následně z darů od pozůstalých. Tento typ příjmu pro dominikány znamenal i komplikace a konflikty s městským diecézním klérem. I když nemáme důkazy o těchto sporech v Hradci Králové, můžeme je s velkou pravděpodobností předpokládat.

Roku 1405 vykázal Jan Krušina z Lichtenburka deset kop grošů bez čtyřiceti grošů ze závěti Helsina z Turgova pro Hradecké bratry kazatele.⁶⁸ Částka měla být určena na každodenní mši a čtyři výroční. Zajímavost tohoto dokumentu tkví v tom, že obseju jmenný seznam šestnácti členů konventu.⁶⁹ Znat přesná jména a dokonce i funkce všech členů konventu mimo priora je velmi neobvyklá záležitost, která se u středověkých dominikánských konventů v Čechách vyskytuje velmi zřídka, ne-li vůbec. Podle jmen se můžeme domnívat, že naši bratři pocházejí z česky mluvících oblastí, maximálně někteří mohli mít polské kořeny. Zajímavější jsou však funkce,

⁶⁴ *Reliquiae tabularum terrae I.*, ed. J. Emler, s. 571, B 22.

⁶⁵ *Archiv český II.*, ed. F. Palacký, Praha 1842, s. 356, č. 91.

⁶⁶ Jaromír Mikulka, *Dějiny Hradce Králové I. /2*, s. 381, pozn. 27.

⁶⁷ *Libri erectionum V.*, ed. C. Borový, s. 559, č. 754.

⁶⁸ Tamtéž, s. 624- 625, č. 844.

⁶⁹ Nos fratres Mathias prior, Sigismundus lector, Petrus de Queczczer superior, Buzco lector, Marssico sacrista, Blazco senior, Johannes Russ, Borko praedicator, Mathias Longrus, Nicolaus Holub, Karolus, Johannes de. Hlawacz, Myka, Martinus, Petrus Beba ceterique et sinali fratres et conventus S. Mariae in suburbio Grecensi Reginae ordin. frm Praedicatorum provinciae Boemiae ...

kteře jednotliví bratři zastávali. Vedle zcela běžných funkcí jako je převora, podpřevora nebo sakristián zde můžeme najít i lektora Bučka a lektora Zikmunda. Přítomnost lektorů v dominikánském konventu nám dokazuje, že existovala vedle kláštera i dominikánská škola. I v jiném starším prameni z roku 1373 je zmínka o lektorovi z Hradce Králové.⁷⁰ Konventní škola nám ukazuje význam celého dominikánského konventu v Hradci Králové. Jistě i proto nemůžeme řadit Hradecký konvent mezi ostatní provinční konventy, které neměly klášterní školu, ale mezi konventy velkého významu, jako byly v té době v Praze nebo v Brně. Jiný dokument se jménem příslušníka konventu se nám objevuje v roce 1397, kdy přišel do kláštera jakýsi klerik Václav.⁷¹

K roku 1406 se vztahuje zápis Hynka z Náchoda, který daroval Hradeckým dominikánům s priorem Matějem pět kop grošů ročního platu ze vsí Výrava, Královy Lhoty, Lejšovky, Meziříčí, Vlkovyje a lesa Rasošky. Za tento dar budou bratři kazatelé sloužit mši v kapli sv. Kateřiny.⁷² O rok později tedy 1407 daroval Matyáš Hus z Boharyně dvě kopy úroku ze vsi Boharyně na tři zádušní mše v kapli sv. Ludmily.⁷³

Předposlední dokument týkající se peněžních záležitostí hradeckých dominikánů byl vydán roku 1413. V něm převor Jan Specht prodal kostelu v Heřmanicích několik pozemků v blízkosti Labe.⁷⁴ Tyto pozemky koupil převor Jan od otce Kuneše ze Skalice. Poslední pramen k této problematice pochází z roku 1315, kdy Jan Přepych z Víznova věnoval klášteru jednu kopy ročního platu.⁷⁵

⁷⁰ *Acta judiciaria I.*, ed. F. Tadra, s. 7, č. 27- ... fratrem Jenconem lectorem sentenciarum in Grecz regine ...

⁷¹ Jaromír Mikulka, *Dějiny Hradce Králové I. /2*, s. 382, pozn. 27.

⁷² *Libri erectionum V.*, ed. C. Borový, s. 721, č. 985.

⁷³ Tamtéž, s. 763, č. 1054.

⁷⁴ *Miscellanea Historica Bohemiae, Decedis I., Liber V., Pars II., Volumen X.*, ed. Bohuslao Balbino, Praha 1683, p. 210, K7.

⁷⁵ *Miscellanea Historica Bohemiae, Decedis I., Liber V., Pars II., Volumen X.*, ed. Bohuslao Balbino, p. 202, E6.

Velmi brzo po kostnickém procesu se Husovy myšlenky rozšířili po celých východních Čechách a především v Hradci Králové. I když město nebylo zcela jednotné v svých náboženských názorech, revoluční myšlenky nejspíše po smrti Václava IV., někdy v druhé polovině roku 1419, převážily a měšťané zaútočili na neoblíbený minoritský a dominikánský konvent a všechny bratry z Hradce vyhnali.⁷⁶ Kam bratři kazatelé odešli, nevíme, možností je odchod do Polska nebo ukryt v nějakém blízkém bezpečnějším klášteře nebo konventu i jiného řádu. Dominikáni se do Hradce Králové nikdy nevrátili, sice nemáme zprávy o násilném vyhnání nebo dokonce o masakru bratrů jako u jiných konventů, ale můžeme předpokládat, že v poklidu a mírumilovně to jistě neproběhlo. Nejspíše hned po odchodu bratří kazatelů byl konvent pobořen, aby se do něj již nevrátili a nejspíše časem byl úplně zničen.

Poslední drobná zmínka o dominikánském konventu v Hradci Králové pochází z roku 1427 až z prostředí dvora císaře Svaté říše římské Zikmunda Lucemburského.⁷⁷ V tomto zápisku vystupuje osobní kaplan císaře Michal člen dominikánského konventu pocházející z Hradce Králové.

Klášteřiště zůstalo po dlouhou dobu naprosto prázdné. S určitostí můžeme říci, že trosky byly použity jako materiál pro jiné stavby, což bylo naprosto běžné i u jiných zničených konventů. Například při stavbě jezuitské koleje bylo použito zdivo a sutiny z dominikánského konventu, kdy zdivo bylo zazděno do základů sklepů barokní stavby.⁷⁸ V první polovině 18. století stála na místě zbořeného konventu socha Jana Nepomuckého, kterou nechal zřídit císařský rychtář Jan Fridrich.⁷⁹

⁷⁶ *Fontes rerum Bohemicarum V.*, ed. J. Emler, J. Gebauer, s. 581 nebo tamtéž, s. 409.

⁷⁷ *Regesta Imperii XI, 2, Sigmund 1424- 1439*, č. 6876, *dle Regesta Imperii*, Akademie der Wissenschaften und der Literatur Mainz, <http://regesten.regesta-imperii.de/index.php>

⁷⁸ Lubomír Domečka, *Z Hradce Králové*, Časopis Společnosti přátel starožitností československých 33, s. 152.

⁷⁹ Václav Vladivoj Tomek, *Místopisné paměti města Hradce Králové*, Praha 1885, s. 35. - později byla socha přesunuta na Malé náměstí.

Později zde byla vybudována Hradecká pevnost tzv. Prachárna na sklad munice, posléze ji zbořili a na jejím místě vyrostl roku 1925 dům sociální péče.⁸⁰

Na konci příběhu dominikánského konventu s kostelem Panny Marie v Hradci Králové můžeme konstatovat obrovský význam tohoto konventu, který přesahuje významem ostatní provinční konventy především, protože patří mezi nejstarší dominikánské konventy v Čechách, konala se zde provinční kapitula už roku 1249 a jistě i konventní škola, jež nebyla zdaleka tak obvyklá.

⁸⁰ Lubomír Domečka, *Z Hradce Králové*, Časopis Společnosti přátel starožitností československých 33, s. 152.

3. Dominikánský konvent s kostelem Panny Marie v Chrudimi

Chrudimský konvent je z našich sedmi konventů, můžeme-li říci, ten s nejmenším počtem písemných pramenů. V podstatě máme v ruce jen několik zmínek, které nám neposkytují úplný ani částečný obraz o historii chrudimských dominikánů.

To, kdy přišli dominikáni do města Chrudimi, se samozřejmě neví. Tradičně je jejich příchod spjat s dobou vzniku konventu v roce 1295. Kdy byl dominikánský konvent založen přičiněním krále Václava II. a ve stejném období jako konvent v Lounech.⁸¹ Nelze prokázat ani vyvrátit, že by dominikáni založili svůj konvent kolem roku 1295, ale spíš bychom se měli přiklonit k názoru, že konvent byl založen o něco dříve s počátkem města tedy někdy v 80. letech 13. století.

Dominikánský konvent s kostelem Panny Marie stál v severovýchodním nároží městského jádra Chrudimi. Dnes bychom ho našli na místě Vyšehrodova náměstí č. p. 46/I.⁸² O podobě konventu ani konventního kostela Panny Marie nejsou přesné zprávy. V průběhu 19. a 20. století, v místech zničeného konventu, proběhly výkopové práce s archeologickým průzkumem. V místech tzv. starého kriminálu v 50. letech 19. století při stavbě nové soudní budovy proběhl archeologický průzkum, který zaznamenal M. Lüsner. Při výkopových pracích bylo nalezeno několik gotických architektonických prvků společně se zbytky zasypaných sklepení, patřící nejspíše také dominikánskému konventu.⁸³ Roku 1859 byly odkryty základy konventního kostela s podlahou z dlaždic, pod kterou se objevilo několik hrobů a část gotické kruzby.⁸⁴ O století později roku 1965 proběhla v již zmiňované budově

⁸¹ Josef Kurka, *Archidiaconáty Kouřimský, Boleslavský, Hradecký a diecese Litomyšlská*, Praha 1914, s. 632.

⁸² Jan Frolík, *Chrudim českých královen*, Chrudim 2002, s. 35.

⁸³ Mořic Lüssner, *Archeologické zprávy z Chrudimska*, Památky archeologické a místopisné II, 1857, s. 231.

⁸⁴ Pavel Vlček, Petr Sommer, Dušan Foltýn, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997, s. 259.

soudu rozsáhlá adaptace. Při vyhloubení 8 sond bylo zajištěno opět několik kosterních pozůstatků uložených v původních hrobových jamách a dvojí zdívo s pozůstatky valené klenby.⁸⁵ Sice nebylo jednoznačně potvrzeno, že kosterní pozůstatky pocházejí z konventního kostela, ale s velkou pravděpodobností to můžeme předpokládat.

První písemný pramen o chrudimském konventu pochází až z roku 1349. V souvislosti se vznikem litomyšlského biskupství byla vydána listina, ve které byly sepsány všechny církevní instituce, které náležely pod jeho správu. Tam je zmíněn i dominikánský konvent v Chrudimi.⁸⁶ V podobném duchu se nesla listina z roku 1350, kde jsou opět dominikáni z Chrudimi zmíněni v rámci nového biskupství.⁸⁷ Litomyšlské biskupství žádalo papeže Klimenta VI. o připojení hradeckého archidiaconátu k litomyšlské diecézi od 4. prosince 1350. O rok později Kliment VI. v Avignonu tuto žádost potvrdil, přičemž je zde opět zahrnut náš chrudimský konvent.⁸⁸ Tyto tři prameny nám dokládají, že chrudimský konvent skutečně existoval, ale bohužel více se o dominikánech z Chrudimi nedozvíme.

I další pramen, který můžeme uvést pro chrudimské dominikány, není zcela relevantní a jednoznačný. Roku 1382 Jindřich Lacenbok ze Stradova, poručník sirotků Heřmana a Bernarda z Mrdic, vyňal úrok pro mnichy z dědictví Mrdlyckého.⁸⁹ Avšak konkrétně zde chrudimští bratři kazatelé nejsou jmenováni. J. Kurka se domnívá, že to s určitostí můžeme předpokládat, protože páni Heřmanoměstští měli v Chrudimi rodinnou hrobku.⁹⁰ To však není zcela jisté,

⁸⁵ Bořivoj Nechvátal, *Nález mladohradištní keramiky v Chrudimi*, *Archeologické rozhledy XIX*, 1967, s. 98.

⁸⁶ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VII.*, ed. P. Chlumecký, J. Chytil, Brno 1858, s. 677, č. 974.

⁸⁷ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VIII.*, ed. V. Brandl, Brno 1874, s. 26, č. 52.

⁸⁸ *Monumenta Vaticana I.*, ed. L. Klicman, s. 701, č. 1333.

⁸⁹ *Reliquiae tabularum terrae I.*, ed. J. Emler, s. 471, M 29.

⁹⁰ Josef Kurka, *Archidiaconáty Kouřimský, Boleslavský, Hradecký a diecese Litomyšlská*, s. 632.

protože při formulaci je v listině užíván výraz „monachus“⁹¹ (mnich), což bylo typické označení pro mnišské řády. Ovšem ne pro mendikantské řády, pro které se většinou používalo označení „frater“ (bratr). Z těchto důvodů se můžeme domnívat, že byl v listině myšlený jiný klášter. Podle všeho to mohlo být i benediktinské probošství sv. Jakuba ve Svídnici, které se nacházelo v blízkosti Chrudimi.

Bohužel jiné prameny pro chrudimské dominikány neznáme. Jaký je důvod, že pro ně neexistuje ani jeden relevantní pramen ekonomického charakteru, je nesnadné určit. Úvaha, že za celou dobu své historie by chrudimskému konventu nikdo nic neodkázal nebo nevěnoval, je prakticky nemožná. Existence dominikánského konventu fungujícího ve 14. století jen z běžných milodarů a bez většího majetku je neuvěřitelná. Bratři by se nedokázali za těchto podmínek uživit a konvent by jistě brzy zanikl. V tomto případě předpokládáme, že se písemné prameny nedochovaly a mohly být zničeny např. při požáru Chrudimi roku 1337.⁹²

Roku 1421 přitáhly k Chrudimi husitská vojska v čele s Janem Žižkou. Bez větší námahy bylo město vydáno Janem Městeckým táboritům.⁹³ Když táborité vjeli do města, uvěznilo 8 dominikánů a upálilo je na náměstí. Konvent byl vyrabován a všechny klenoty, které se nacházely uvnitř, si táborité odvezli.⁹⁴ Tento údaj pochází však od Hájka z Libočan, proto bychom ho měli brát s rezervou.

V podstatě s klášterišťem bylo naloženo jako v jiných husitských městech. Na sutinách konventu postupně vyrostlo několik dalších staveb. V našem případě to byla tzv. stará věznice a posléze v druhé polovině 19. století již zmiňovaná soudní budova.

⁹¹ Přesně „quem monachis deputauerat“.

⁹² Požár města například Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Díl 2.*, Praha 1997, s. 479.

⁹³ *Fontes rerum Bohemicarum V.*, ed. J. Emler, J. Gebauer, s. 481.

⁹⁴ Václav Hájek z Libočan, *Kronika česká*, Praha 1819, s. 390.

4. Dominikánský konvent s kostelem Panny Marie v Kolíně nad Labem

Královské město Kolín bylo vystavěno někdy v období vlády Přemysla Otakara II. na příhodném místě řeky Labe. Bylo obchodní křižovatkou království Českého. Usazení mendikantského řádu v takto význačném městě se dalo s naprostou pravděpodobností předpokládat. Kdy přesně dominikáni do Kolína přišli, není známo. Stejně tak není znám datum vystavění samotného města. První listina, ve které je město Kolín zmíněno, pochází z roku 1261.⁹⁵ Zde je však uvedeno již jako vystavěné město, jenž se řídí magdeburským právem. Můžeme se tedy domnívat, že město bylo založeno před tímto rokem, ale ne dříve než před počátkem vlády Přemysla Otakara II.

Samotný dominikánský konvent v Kolíně je prameně doložen k roku 1295.⁹⁶ V tomto roce se sepisovala smlouva týkající se starší pře z roku 1277, kdy opat sedleckého kláštera nárokoval dědictví po kolínském měšťanu Gottfriedovi a jeho ženě Adelheidě. Ten odkázal sedleckému klášteru a dominikánskému konventu v Kolíně tři kameny loje ročně z masných krámů v Kolíně, přičemž tento plat měl odevzdávat Gottfriedův dědic řezník Rudlin. Tento odkaz dosvědčuje celá městská rada v čele s rychtářem Gilsbertem. Ve smlouvě z roku 1295 se tento rychtář vzdává svých masných krámů a odevzdává je kostelům v Novém a Starém Kolíně a našim dominikánům.

Z tohoto dokumentu jednoznačně vyplývá, že dominikáni měli svůj konvent v Kolíně již před rokem 1277. Obecně se hovoří o vzniku konventu ve stejném období, kdy bylo vystavěno město Kolín, tedy někdy před polovinou 13. století. V podstatě by patřil mezi starší dominikánské konventy v Čechách, ale to nemůžeme s jistotou potvrdit ani vyvrátit. Z tohoto důvodu otázka po době vzniku konventu zůstává nedořešena.

⁹⁵ *Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae V., Fasc. 1*, ed. J. Šebánek, S. Dušková, Praha 1974, s. 438- 439, č. 292.

⁹⁶ *Regesta Bohemiae et Moraviae II.*, ed. J. Emler, s. 721- 722, č. 1679.

Další nevyřešenou otázkou v historii kolínského konventu je podoba, a především jeho poloha, na které se odborníci nemohou shodnout. V podstatě víme, že součástí konventu byl kostel Panny Marie se zvonící, která se stavěla ke konci 14. století.⁹⁷

Podstatnější je však umístění konventu. Jedinou věcí, kterou si můžeme být jisti, je lokace kostela v severozápadní části města. Zásadní otázkou však zůstává, jestli konvent stál uvnitř města, tedy v prostoru hradeb, nebo vně v těsném sousedství fortifikačního systému na kolínském předměstí. J. Vávra ve svých Dějinách královského města Kolína nad Labem se odkazuje na Beckovského. Podle něj konvent ležel za městem na místě dnešního zámku.⁹⁸ Václav Hájek z Libočan se ve své kronice vrací k události z roku 1307. Město bylo obléháno císařem Albrechtem Habsburským a lid ve městě i na klášteře se statečně bránil a ubránil.⁹⁹ Díky těmto formulacím se V. Razím domnívá, že by konvent mohl ležet vně hradeb.¹⁰⁰ V podstatě by tato možnost nebyla zcela nemožná, i když velmi netypická. Většina konventů v Čechách byla umístěna uvnitř města. Jen sporadicky a ve zvláštních případech se dominikáni usídlili mimo městskou fortifikaci jako např. v Hradci Králové. Nesmíme však také opomenout nevěrohodnost díla Václava Hájka z Libočan.

V. Razím se pokusil podpořit své tvrzení o umístění konventu vně hradeb v nejstarší městské knize z let 1376- 1401.¹⁰¹ V podstatě zde nenalezl přímou lokaci konventu, ale jen záznamy tykající se budov nebo míst v blízkosti konventu a jejich názvy spojené se samotným konventem.¹⁰² Jedná se především o Klášterní ulici před branou města, která se samotná nazývá Klášterská. Dále jsou zde lokalizovány

⁹⁷ Viz s. 35.

⁹⁸ Josef Vávra, *Dějiny královského města Kolína nad Labem (oddíl první)*, Kolín 1888, s. 46.

⁹⁹ Václav Hájek z Libočan, *Kronika česká IV.*, ed. V. Flajšhans, Praha 1933, s. 205.

¹⁰⁰ Vladislav Razím, *K základním otázkám stavebního vývoje hradu v Kolíně nad Labem*, Památky středních Čech 17/2, 2003, s. 32.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 34.

¹⁰² V tomto případě používaná terminologie klášter.

měšťanské sladovny za klášterem, u kláštera také lázně a nakonec i předměstský dům naproti klášteru. Toto zjištění vedlo V. Razíma k názoru, že konvent musel stát před hradbami města především proto, že městské sladovny kvůli ohni stály většinou vně hradeb a jména pro středověké vstupní brány do města se většinou užívaly názvy míst, kam se branou jezdilo a ne názvy míst uvnitř hradeb. Mimo těchto několik zmínek neexistuje jiný důkaz, přičemž velmi nepřímý, o umístění konventu před branami města. Jak už bylo řečeno, dominikáni si místo pro svůj konvent vybírali většinou uvnitř hradeb. Proto, aby konvent stál vně hradeb, by musela nastat velmi specifická situace např. existence jiného mendikantského řádu ve městě, což v případě Kolína nebylo. Nebo dále předpoklad rozvoje kolínského předměstí, o čemž se také nedá mluvit. Jednou z možností je i to, že uvnitř městských hradeb nebylo místo nebo naopak dominikáni se usadili již dříve v tržní osadě, než bylo vysazeno město, a které se posléze vystavělo v jiných místech.

Mimo již zmiňované drobné zmínky z roku 1307, kdy císař Albrecht opanoval město Kolín se samotným konventem, se kolínští dominikáni objevují v písemných pramenech až v roce 1325.¹⁰³ V této smlouvě kupuje sedlecký klášter panství Krakovany od Václava z Krakovan. Podmínkou však je, že sedlečtí mniši budou bratrům dominikánům v Kolíně vyplácet 15 kop grošů ročně.

Více než padesát let od poslední zprávy z roku 1325 písemné prameny mlčí o dominikánském konventu v Kolíně. Až roku 1378 byla sepsána smlouva mezi dominikány a Mikulášem Maurem, jenž se zavázal odvádět půl kopy grošů ročně, které byly vázány 4 kopami grošů na jeho sladovnu za městem.¹⁰⁴

Z jakého důvodu nemáme žádné zprávy o kolínských bratrech kazatelích, se dá těžko zjistit. S větší byrokratizací městské správy a ekonomickou emancipací samotných dominikánů od 70. let 14. století narůstá geometrickou řadou počet písemných dokladů vztahující se většinou k ekonomickým záležitostem kolínského konventu.

¹⁰³ *Regesta Bohemiae et Moraviae III.*, ed. J. Emler, Praha 1890, s. 451, č. 1158.

¹⁰⁴ SOkA Kolín, fond AM Kolín, *Liber contractuum II.*, fol. 12v., L převzato z Miroslava Streitová, *Dominikánský klášter v Kolíně a jeho kulturní význam*, Lapis Refugii 1, 2004, s. 8.

V některých smlouvách již nevystupoval jen konvent jako celek, ale dovídáme se i o jednotlivých členech konventu. Např. z dohody z roku 1379, kdy zahradník Mertl měl nejdéle do roka bratru Jakubovi splatit 3 kopy grošů i s úrokem.¹⁰⁵ Rok 1380 byl pro dominikány v Kolíně naplněný mnoha odkazy od kolínských měšťanů, kteří přispívali především na budovu kostela a jeho vybavení. Měšťan Ondřej okázal 10 kop grošů a František z Křečhoře s Annou Czorner každý 5 kop grošů na stavbu konventního kostela, přičemž jistá měšťanka přidala 40 kop grošů na kostel, kalich a ornát.¹⁰⁶ O rok později věnoval Vavřinec z Bělé 3 kopy grošů též na budovu konventního kostela.¹⁰⁷ Z těchto záznamů vyplývá, že ještě roku 1381 nebyla dokončena stavba kostela Panny Marie, což není u dominikánů překvapivé. Samotná podoba ani lokace konventního kostela nám není známa. S jistotou však víme, že ke kostelu náležela i zvonice, na niž roku 1399 věnoval měšťan Petr Kunátův jednu kopu grošů.¹⁰⁸ Z dalších donací můžeme poznamenat např. z roku 1381, kdy kaplan Martin věnoval 10 kop grošů na konání výroční mše.¹⁰⁹

O bohatství konventu vypovídá zápis z roku 1382. V tomto roce dal konvent do úschovy městské rady kostelní poklad, jenž obsahoval velký kalich, zlacený kalich a čtyři stříbrné kalichy spolu se zlacenou monstrancí a čtyřmi Biblemi, přičemž nic nesmělo být prodáno ani zastaveno.¹¹⁰ Tato smlouva patří k důkazům, jež vypovídají o neizolovanosti dominikánských konventů v rámci městského života. Dominikáni také vlastnili kovárnu, kterou pronajímali kolínským kovářům.¹¹¹

¹⁰⁵ SOkA Kolín, fond AM Kolín, *Liber contractuum II.*, fol. 18r., L převzato z Miroslava Streitová, *Dominikánský klášter v Kolíně a jeho kulturní význam*, Lapis Refugii 1, s. 8.

¹⁰⁶ Josef Kurka, *Archidiakonáty Kouřimský, Boleslavský, Hradecký a diecese Litomyšlská*, s. 232.

¹⁰⁷ SOkA Kolín, fond AM Kolín, *Liber contractuum II.*, fol. 38r. převzato z Miroslava Streitová, *Dominikánský klášter v Kolíně a jeho kulturní význam*, Lapis Refugii 1, s. 8.

¹⁰⁸ SOkA, fond AM Kolín, *Liber contractuum I.*, fol. 136v., L převzato z Miroslava Streitová, *Dominikánský klášter v Kolíně a jeho kulturní význam*, Lapis Refugii 1, s. 8.

¹⁰⁹ Josef Vávra, *Dějiny královského města Kolína nad Labem (oddíl první)*, s. 53.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 54.

¹¹¹ Josef Vávra, *Dějiny královského města Kolína nad Labem (oddíl první)*, s. 54.

Dominikáni mohli svým právem azylu zasahovat i do řešení sporů ve městě. Roku 1386 se pohádali konšel Vavřinec z Bělé a Václav Koler v rychtářově domě. Václav nakonec Vavřince pobodal a ukryl se v konventu. Po několika dnech Vavřinec zemřel a nechť k samotnému konventu vyjádřil ve své poslední vůli. Dominikánům věnoval 3 kopy grošů na ornát. Tyto peníze však nesměly být využity pro členy konventu, ale jen na výlohy konventního kostela.¹¹²

O obsazení kolínského konventu se především zajímal jeden z nejstarších historiografů města Kolína J. Vávra.¹¹³ Roku 1382 zde bylo vedle převora a podpřevora osm bratrů. Roku 1381 stál v čele konventu Jan Zubák, roku 1382 Mikuláš ze Sadské, 1386 Jan Klen. K ostatním bratrům např. v letech 1381- 1401 podpřevor Jan Crhyně, Havel a Jan Herink, Petr Schraň, Reichlin Havlíků, Jan Czolner a další.

Členy konventu se stávali i bohatí synkové z měšťanských rodin, kteří sebou přinášeli majetek. Jeden ze členů konventu, bratr Sigmund Hrba, vlastnil plat na jednom domě v Kolíně, který po smrti jeho matky měl případnou kolínským dominikánům.¹¹⁴ Stejně tak známe zápis z roku 1390. Podle něj bratr Jakub z Kolína vlastnil ve městě *dům*. Roku 1397 dal svému synovi, jenž žil v klášteře, Mathes krejčí 6 kop platu ročně.¹¹⁵ Jak je vidět, v období před koncem 14. století se stále častěji setkáváme u kolínských dominikánů nejen s četnými finančními transakcemi, ale i s konkrétními jmény bratrů dominikánů, kteří vlastnili majetek. Proto se můžeme domnívat, že dominikáni postupně přešli od vlastnictví majetku celým konventem k povolení vlastnit movitý majetek i jednotlivým členům.

¹¹² SOkA Kolín, fond AM Kolín, *Liber contractuum II.*, fol. 53r. převzato z Miroslava Streitová, *Dominikánský klášter v Kolíně a jeho kulturní význam*, Lapis Refugii 1, s. 9.

¹¹³ Josef Vávra, *Dějiny královského města Kolína nad Labem (oddíl první)*, 53- 54.

¹¹⁴ SOkA Kolín, fond AM Kolín, *Liber contractuum I.*, fol. 59r. převzato z Miroslava Streitová, *Dominikánský klášter v Kolíně a jeho kulturní význam*, Lapis Refugii 1, s. 9.

¹¹⁵ SOkA Kolín, fond AM Kolín, *Liber contractuum I.*, fol. 69v. a 124r. převzato z Miroslava Streitová, *Dominikánský klášter v Kolíně a jeho kulturní význam*, Lapis Refugii 1, s. 9.

Jestli byla součástí dominikánského konventu v Kolíně i lektorská škola, přesně nevíme. Dokázat to sice nemůžeme, ale jednoznačně zavrhnout také ne. Jedinou zmínku, kterou v této oblasti máme, jsou studia v Magdeburgu z let 1393 až 1394 jistého konventuála Sigismundia Theychingera z Kolína v Čechách.¹¹⁶ To, že dominikáni cestovali z konventu do konventu v rámci provincie, byla zcela běžná praxe, avšak doklad o studiích českého dominikána v zahraničí není zcela tak běžný.

Z posledních dvaceti let života kolínských dominikánů nemáme žádné zprávy. Už se pomalu blížil jejich konec. Město Kolín patřilo k městům, které na začátku husitských bouří patřila neochvějně ke straně krále Zikmunda Lucemburského. Jako strategické město nemohlo být nepovšimnuto husitskými vojsky. 22. dubna 1421 přitáhla husitská vojska od dobyté Kouřimi do Kolína. Kolínští měšťané ze strachu z drancování města otevřeli husitům brány města. Město zůstalo ušetřeno, ale dominikánský konvent byl zapálen a šest kněží s farářem byli upáleni husity.¹¹⁷ Tak skončil dominikánský konvent s kostelem Panny Marie. Nejspíše okamžitě byly zbytky konventu rozbořeny a rozebrány, aby se sem bratři už nikdy nevrátili.

Na jeho místě začal roku 1436 bývalý husitský hejtman Bedřich ze Strážnice, který dostal město Kolín od krále Zikmunda, stavět opevněný hrad.¹¹⁸ V 16. století byl hrad přestaven na renesanční sídlo.¹¹⁹ Posléze byl několikrát necitlivě opravován a přestavován. Nakonec ho koupil roku 1862 František Horský z Horskýsfeldu a přebudoval ho na pivovar. Teprve v 90. letech 20. století začala revitalizace celého zdevastovaného areálu.¹²⁰

¹¹⁶ *Catatalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui C. R. Bibliotheca publica atque Universitatis Pragensis asservantur*, díl 2., ed. J. Truhlář, Praha 1906, s. 251- 252, č. 2357, XIII. F. 19.

¹¹⁷ *Fontes rerum Bohemicarum V.*, ed. J. Emler, J. Gebauer, s. 479.

¹¹⁸ Alfréd Schubert, *Historické proměny kolínského zámku*, Kolín 2003, s. 6.

¹¹⁹ Vladimír Rašlink, *K současnému stavu poznání architektonického vývoje kolínského zámku*, *Lapis Refugii* 1, 2003, s. 6.

¹²⁰ Vladimír Rašlink, *K současnému stavu poznání architektonického vývoje kolínského zámku*, *Lapis Refugii* 1, s. 8- 9.

5. Dominikánský konvent s kostelem Panny Marie v Lounech

Město Louny leží v severozápadních Čechách, jakožto město byly vystavěny za Přemysla Otakara II. Ten chtěl posílit svou moc vůči odbojné šlechtě, proto nechal z trhové vsi založit město s městským opevněním a dokončil tím vnější kolonizaci, která směřovala ze Saska.¹²¹ Město bylo okamžitě opevněno. Lounské fortifikaci dominovaly dvě vstupní brány, na západě Žatecká a na východě Pražská brána. Právě u Pražské brány se usadili bratři kazatelé. To, kdy přesně do města přišli, je velmi nesnadné určit. Předpokládáme, že město Louny bylo založeno kolem poloviny třináctého století. Bohužel nemáme skoro žádné písemné zprávy pro období druhé poloviny 13. století ani pro město a ani pro dominikánský konvent.

První písemnou zprávou, která se nám dochovala pro lounský dominikánský konvent, je listina z roku 1316.¹²² Nepochází však ze samotných Loun, ale z nedalekého Chebu. V tomto dokumentu se chebský dominikánský konvent, potažmo jeho převor Heřman, zavazují se svolením mistra Berengera, saského provinciála Hartunga a českého provinciála Benedikta k vyplácení lounskému dominikánskému konventu padesát grošů nebo sud sledů, když jim lounští dominikáni dovolí vybírat almužny až k Ostrovu, který se nachází v oblasti horního toku Ohře. Sama listina nese mandorlovitou pečeť lounských dominikánů z červeného vosku, na níž je vyobrazen kříž a dva andělé.¹²³

Většina autorů se na základě výše zmíněné listiny domnívá, že lounský konvent je starší než chebský dominikánský konvent u kostela sv. Václava. Ten byl s jistotou založen roku 1294 listinou krále Václava II.¹²⁴ V tomto případě ale nesmíme opomenout, že dominikáni neměli ve zvyku usazovat se v trhových osadách nebo v neopevněných městech. A pokud Louny byly založeny i opevněny někdy po

¹²¹ Bohumír Roedl a kolektiv, *Louny*, Praha 2005, s. 39- 40.

¹²² Např. František Štědrý, *Dějiny města Loun*, Louny 1930, s. 9.

¹²³ Bohumír Roedl a kolektiv, *Louny*, s. 62.

¹²⁴ Pavel Vlček, Petr Sommer, Dušan Foltýn, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 248.

polovině 13. století, můžeme díky těmto skutečnostem klást založení lounského konventu před rok 1294.¹²⁵ Je tu však další nepřehlédnutelný aspekt. Na konci 13. století byl Cheb významné říšské město s několika řeholními domy a Louny jen malé provinční královské město. Pak je velmi nepravděpodobné, že by se dominikáni usadili dříve v Lounech (v nevýznamném městě) než v Chebu, tedy v důležitém obchodním městě poskytující možnost velké donace. Z toho důvodu si nemůžeme být jisti příchodem dominikánů do Loun před rokem 1294.

Jak už bylo řečeno, dominikánský konvent s kostelem Panny Marie ležel v severovýchodní části města. Přiléhal přímo k jedné z městských bran, a to k Pražské. Pozice to byla velmi příhodná a symbolická, protože hned naproti diagonálně přes město stojí farní kostel. Konvent s kostelem zaujímal poměrně velké prostranství, které deformovalo pravidelnost ulic v severní části města. Samotný konvent se nacházel na místě dnešních domů č. p. 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81. Kostel Panny Marie stál opodál na místě domů č. p. 82, 74, 73. Toto zjištění nám přináší především městská kniha, kde purkmistr společně s radou dává měšťanům pozemky na místě zbořeného konventu.¹²⁶

Přesnou podobu konventu ani kostela neznáme, především kvůli nedostatku archeologických průzkumů v tomto místě. Víme jen, že kostel měl dvě kaple sv. Barbory a Maří Magdaleny.¹²⁷ Kaple sv. Barbory nejspíše přiléhalo přímo k Pražské bráně. Nevíme ani několik zásadních skutečností o průběhu stavby kostela. Např. to, jestli byl stavěn průběžně, jak tomu bylo u dominikánů zvykem nebo hned na počátku vzniku konventu. Pravděpodobně to byla méně honosná stavba, která přímo přiléhalo k opevnění.

¹²⁵ Ale nejdříve k roku 1250 s předpokladem spíše o něco později.

¹²⁶ František Štědrý, *Kláster dominikánů v Lounech*, Sborník historického kroužku 1, 1900, s. 84- 85.

¹²⁷ Originální pergamen v lounském archivu podle František Štědrý, *Dějiny města Loun*, s. 10 viz s. 45.

Dominikáni neměli žádné hospodářské objekty, jen pivovar společně se sladovnou, což bylo pro dominikánský konvent poměrně neobvyklé. Pivovar se sladovnou ležel na severní straně hradeb nad řekou v nynější ulici Hibertově.¹²⁸

Kromě pivovaru se sladovnou vlastnili lounští dominikáni tři zahrady a louky. První louka ležela mezi Dobroměřicemi a Lenešicemi. Podle listiny uložené v lounském archivu vynesla v roce 1395 25 kop 16 grošů, přičemž polovina z ní byla pronajata chmelaři Jakubu Dlouhému z Dobroměřic za 17 kop a 38 grošů.¹²⁹ V pořadí druhá zahrada se nacházela nedaleko Dobroměřic. Za 4 kopy a 24 grošů si ji pronajali Petr Ohe a Recha z Rany. Bohužel o tomto majetku nemáme zaručené zprávy, a dokonce ani o třetí louce, která ležela naproti konventu.¹³⁰

Pro dominikány to byl poměrně značný majetek i příjem, ale přesto hlavní část živobytí získávali z ročních platů a darů od měšťanů. Co se týče posledních pozůstalostí, máme jen jednu zprávu. V roce 1390 putovali lounští měšťané do Říma. Před touto cestou se někteří rozhodli sepsat poslední pořízení a byli natolik milosrdní, že odkázali část majetku i lounskému konventu. Madelina, vdova po Petru Camrákovi, odkázala dominikánům půl kopy grošů. Kovář Henslin společně s Maretou, vdovou po Martinu z Lužerat, a s Peškem z Obory byli mnohem štedřejší a odkázali každý po jedné kopě grošů.¹³¹ Bohužel jiných odkazů nemáme.

Ze 14. století máme doklad jen o jednom daru pro dominikánský klášter. V roce 1379 daroval Jindřich z Chodžova, syn Závěšův, 4 kopy grošů za duši Božetěcha z Bělušic a jeho předků.¹³² V prvním desetiletí 15. století nám narůstá počet darů dominikánům a ekonomických transakcí, které bratři kazatelé provedli. To může mít dvě příčiny. Buď je to pouhá náhoda, a právě pro toto období se nám zachovalo

¹²⁸ František Štědrý, *Klášter dominikánů v Lounech*, Sborník historického kroužku 1, s. 85.

¹²⁹ Tamtéž, s. 85.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Originální pergamen v lounském archivu podle František Štědrý, *Dějiny města Loun*, s. 10.

¹³² *Libri erectionum III.*, ed. C. Borový, Praha 1879, s. 258.

nejvíce listin nebo opravdu dominikáni začali zvyšovat svoje aktivity v ekonomických záležitostech svého konventu.

Probošt agustiniánského kláštera v Roudnici nad Labem koupil roku 1401 od dominikánského konventu v Lounech roční plat v Brloze za 2 kopy grošů.¹³³ Zároveň se z této transakce dovídáme o některých jménech členů konventu - převor Mikuláš, lektor Sluka a Vavřinec Semenc. Roku 1403 dostal konvent v čele s převorem Mikulášem a bratrem Václavem Kramaříkem 2 kopy a 24 grošů ročního platu ze vsi Malé Hořešovice a Řešice od Vítka z Hostivaře a panošů Mikeše a Petra z Řešic. Za to bratři slíbili, že budou sloužit roční vigilie za ně a duše jejich předků.¹³⁴

Roku 1404 darovala Dražna, vdova po Haškovi Braškovce z Braškova, 150 kop grošů, když budou bratři kazatelé dvakrát denně sloužit mši za duši jejího manžela.¹³⁵ Tento dar je jistě ten nejštedřejší, který dominikáni v Lounech obdrželi a pokud můžeme soudit, patří dokonce mezi největší v Čechách. K zajímavostem jistě také patří to, že je zde znovu zmíněn převor Mikuláš, o němž máme zprávy již z roku 1401.

22. prosince 1406 uzavřeli lounští dominikáni smlouvu s klášteřem sv. Anny a sv. Máří Magdaleny nedaleko Loun, potažmo s převorkou Žofíí a klíčnicí Uršulou.¹³⁶ Jednalo se o prodej jedné kopy grošů ročního platu převorovi dominikánů Vavřincovi za deset kop grošů s podmínkou odkoupení tohoto platu zpět. To se také roku 1407 stalo, kdy je tato smlouva vymazána. Co se týče kláštera sv. Anny a sv. Máří Magdaleny jednalo se o konvent magdalenitek v Lounech, který se řídil řeholí sv. Augustýna, jak je uvedeno v listině. Z toho můžeme usuzovat, že oba konventy mezi sebou udržovaly obchodní styky.

¹³³ *Diplomatář kláštera blahoslavené Panny Marie řeholních kanovníků řádu sv. Augustina v Roudnici*, ed. J. Emler, Praha 1893, s. 46- 47.

¹³⁴ *Libri erectionum V.*, ed.C. Borový, s. 579, č. 780.

¹³⁵ Tamtéž, s. 592- 594, č. 798.

¹³⁶ Tamtéž, s. 725, č. 992.

Posledním odkazem je dar dvou kop grošů ročního platu, které daroval Rytkář z Polenska a Vršovic Vavřinci Rexovi bratru dominikánovi v Litoměřicích.¹³⁷ V listině je uvedeno, že po smrti Vavřince bude tento plat rozdělen mezi litoměřický a lounský konvent, přitom budou dominikáni muset sloužit mši za jeho bratra Petra a jeho ženu Annu v Litoměřicích i za jeho rodiče.

Nemůžeme říci, že díky těmto odkazům byli dominikáni v Lounech závratně bohatým konventem, ale jistě nepatřil mezi ty nejchudší. Připočteme-li příjmy i z jiných činností jako byly odpustky, můžeme říci, že dominikáni jistě netrpěli hlady. Je to jedna z mála zpráv týkající se odpustků a dominikánů. Tato zpráva se nám dochovala na originálním pergamentu v lounském archivu a výpověď o ní podává František Štědrý.¹³⁸ Roku 1380 vydal kardinál Pileus listinu pro dominikány v Lounech, aby mohli po dobu sto dní vybírat odpustky pro povznesení kaple sv. Barbory a sv. Máří Magdaleny. Odpuštění mohli lounští měšťané získat pokáním na většinu církevních svátků a svátků nejrůznějších svatých s tím, že věnují almužny na kapli sv. Barbory a sv. Máří Magdaleny.

I lounský dominikánský konvent se dostal do sporu s diecézním klérem ve městě. Roku 1381 oddal lounský převor Václav kuchaře pana Sezemy z Pochedelic Václava s Křištou. Což nebylo v jeho pravomoci a rozzuřilo to lounské faráře natolik, že se spor převora Václava dostal až před arcibiskupský soud do Prahy.¹³⁹ Tyto spory byly naprosto běžné mezi diecézním klérem a mendikantskými řády především dominikány. V Lounech tento spor skončil nejspíš smírem a nepřešel ve větší konflikt jako v jiných městech. Ten samý převor Václav měl ještě jeden spor s měšťanem Jakubem Rývlem, který měl dům na náměstí.¹⁴⁰

Spory s diecézním klérem, poměrně velký majetek a možnost vydávat odpustky lounským dominikánům nepřispělo na oblíbenosti ze strany měšťanů v Lounech. Ti

¹³⁷ František Štědrý, *Kláster dominikánů v Lounech*, Sborník historického kroužku 1, s. 85.

¹³⁸ Tamtéž, s. 86.

¹³⁹ *Acta judiciaria II.*, ed. F. Tadra, Praha 1893, s. 95, č. 112.

¹⁴⁰ František Štědrý, *Dějiny města Loun*, s. 11, o držbě domu *Libri confirmationum III- IV.*, ed J. Emler, Praha 1879, s. 221.

jím vše již v roce 1419 spočítali. Louny patřily mezi první česká města, kde se rozšířilo a bylo přijato husitství. Z počátku žili s dominikány klidně, ale po smrti krále Václava IV. 14. srpna 1419 se poměr mezi měšťany a dominikány vyostřil. Nakonec vše vyvrcholilo kolem svátku sv. Jeronýma (30. září).¹⁴¹ Měšťané nejspíše zaútočili na konvent a všechny bratry dominikány vyhnali z města. Můžeme se domnívat, že k většímu masakru nedošlo a dominikáni mohli v bezpečí opustit Louny. Je pravděpodobné, že bratři kazatelé odešli do Litoměřic, kde sídlil také dominikánský konvent, jenž patřil mezi ty, které nebyly husitskými bouřemi poškozeny, avšak nemáme pro toto tvrzení dostatečné důkazy.

Dominikáni se do Loun nikdy nevrátili. Sice nezažili trauma z masakru jako jiné podobné konventy v Čechách, ale spíše se neměli kam vrátit. Když dominikáni odešli z města, Lounští se okamžitě vrhli na budovu konventu a společně s kostelem Panny Marie včetně obou kaplí ji zbořili.¹⁴² Jak bylo v utrakvistických městech zvykem, byly pozemky okamžitě rozprodány měšťanům, aby konvent nebyl nikdy obnoven a na dominikány se úplně zapomnělo. Od poloviny 15. století se zde začaly stavět měšťanské domy.

Dnes nám kromě několika listin zbyly z dominikánského konventu jen zbytky sloupu.¹⁴³ Z kostela Panny Marie byly objeveny žeberní přípory ve zdi domu č. p. 79.¹⁴⁴ Na místě klášterišť byla na počátku 20. století postavena budova Hospodářské záložny od architekta Antonína Pfeiffera.¹⁴⁵

Význam lounských dominikánů nebyl o nic větší než v dalších menších městech. Přispěli k založení města a k vytváření městského prostředí až do 15. století.

¹⁴¹ *Fontes rerum Bohemicarum V.*, ed. J. Emler, J. Gebauer, s. 581.

¹⁴² František Štědrý, *Dějiny města Loun*, s. 11.

¹⁴³ Pavel Vlček, Petr Sommer, Dušan Foltýn, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 355.

¹⁴⁴ Bohumír Roedl a kolektiv, *Louny*, s. 328.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 353.

6. Dominikánský konvent s kostelem Panny Marie v Turnově

Poddanské město Turnov bylo podle tradice založeno kolem roku 1250 dvěma bratry z rodu Markvarticů, Havlem z Lemberka, jenž založil lemberskou větev rodu a Jaroslavem, zakladatelem valdštejnské větve. Zároveň můžeme předpokládat dvojjvládí obou rodů nad městem Turnovem. Ve městě byl založen kostel sv. Mikuláše a dominikánský konvent s kostelem Panny Marie.¹⁴⁶

Dominikáni v Turnově se na rozdíl od jiných konventů v královských městech nacházeli v úplně jiné situaci. Měli vlastního zakladatele a mecenáše. Od prvních okamžiků svého založení nemuseli řešit starosti s finančním zajištěním a výstavbou konventu. S jistotou se neví, kdo konkrétně přivedl dominikány do města. Předpokládá se, že to byl starší bratr Havel z Lemberka se svou manželkou Zdislavou. Zdislava byla roku 1195 svatořečena a je patronkou dominikánského řádu. S velkou pravděpodobností sehrála sv. Zdislava velmi zásadní roli v příchodu a usazení dominikánů v Turnově. Delší dobu se dominikánský řád těšil přízni Zdislavy z Lemberka. Již před rokem 1252 založila Zdislava s jistou paní dominikánský konvent v Jablonné v Podještědí, kde následně byla pohřbena.¹⁴⁷ Řádová tradice hovoří o tom, že oba konventy byly založeny samotnou Zdislavou nebo alespoň na její popud. Dalším důkazem o založení turnovského konventu lemberskou větví rodu je lokace pozdějšího majetku konventu vesnice Sněhová, Vranová, Mnichova Hora a Záblatí, které se nacházely v majetku pana Havla.¹⁴⁸ Z těchto indicií můžeme usoudit, že Zdislava a její manžel byli opravdu iniciátory založení turnovského konventu. Bohužel bez zakládací listiny si tím nemůžeme být zcela jisti, stejně jako o roku příchodu dominikánů do Turnova. Podle všeho přišli dominikáni do města v době jeho založení tedy okolo roku 1250, spíše však o něco později. Když budeme předpokládat, že konvent v Jablonné v Podještědí je starší než turnovský a založen

¹⁴⁶ Josef Vítězslav Šimák, *Příběhy města Turnova nad Jizerou, Oddíl I., Od založení města do roku 1620*, Turnov 1903, s. 6-9.

¹⁴⁷ Pavel Vlček, Petr Sommer, Dušan Foltýn, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 262.

¹⁴⁸ Zdeněk Kalista, *Blahoslavená Zdislava z Lemberka*, Praha 1991, s. 211

byl před rokem 1252¹⁴⁹, musíme klást založení turnovského konventu kolem tohoto roku.

Dominikánský konvent s kostelem Panny Marie se nacházel na jihovýchodním nároží města uvnitř městského opevnění, přímo na příkrém ostrohu, pod nímž teče říčka Stebnice v blízkosti turnovského hradu.¹⁵⁰ Přesnou podobu konventu v Turnově samozřejmě neznáme. S jistotou však můžeme tvrdit, že se značně odlišoval od ostatních dominikánských konventů v královských městech. Zatímco ostatní konventy na počátku svého vzniku zápasily o přežití, přebývaly v provizoriích a konventní kostel stavěly po několik desítek let, zdá se, že konvent v Turnově neměl ani při svém vzniku finanční problémy. Samotný konventní kostel byl nejspíše trojlodní a měl jedenáct oltářů: sv. Prokopa, sv. Máří Magdaleny, sv. Martina, sv. Valentiny, sv. Kateřiny, sv. Doroty, sv. Alžběty, sv. Barbory, Svatému Kříži a dalším.¹⁵¹ Konventní kostel nebyl vystavěn už za života Zdislavy nebo Havla z Lemberka, ale samotný konventní majetek se jistě rozšiřoval díky jejich počáteční finanční podpoře.¹⁵²

V podstatě jsme určili založení dominikánského konventu do období po roce 1250, ale první doložená písemná zmínka přichází o několik desítek let později, přesně roku 1335.¹⁵³ Zdeněk z Valdštejna jmenuje v listině rychtáře Ješka, zbavuje ho všech plateb a daní, a dává mu platy z mastných krámů. V této souvislosti je zmíněno i klášterské posvícení v Turnově, ze kterého měly rychtáři Ježkovi také plynout finance. Je to velmi nepatrná zmínka, jež nám nepřináší bližší informace o konventu, ale jen nás informuje o jeho existenci.

Další pramen se objevuje o několik desítek let později. Roku 1353 daroval Hynek z Valdštejna se svou manželkou Annou z Vartenberka 18 kop grošů ročního

¹⁴⁹ V tomto roce nejspíše zemřela Zdislava z Lemberka a byla pohřbena v konventu v Jablonném.

¹⁵⁰ Josef Vítězslav Šimák, *Příběhy města Turnova nad Jizerou, Oddíl I., Od založení města do roku 1620*, s. 27.

¹⁵¹ Těchto 11 oltářů je známo z listiny z roku 1377 viz s. 49.

¹⁵² Zdeněk Kalista, *Blahoslavená Zdislava z Lemberka*, s. 215.

¹⁵³ *Regesta Bohemiae et Moraviae IV.*, ed. J. Emler, Praha 1892, s. 47, č. 121.

platu na vsi Olešné u Jičina dominikánskému konventu v Turnově a konventům v Hradci Králové. Z toho mělo turnovským dominikánům připadnout polovina tedy 9 kop grošů na kápě a kutny. To vše potvrdil Jaroslav z Turnova.¹⁵⁴ Ve stejném roce potvrdil dominikánům již zmiňovaný Jaroslav z Turnova vlastnictví mlýna, který jim již dříve věnoval sám Havel z Lemberka.¹⁵⁵ V podstatě to vypovídá o přízni celého rodu, které se dominikáni v Turnově těšili.

Turnovští páni neprojevovali svou přízeň turnovským dominikánům jenom ve formě vlastních darů v podobě peněz nebo majetku, ale snažili se sehnat finance jinde a jinou cestou jako např. Markvart z Vartenberka. Tento rytíř roku 1377 vyjednal u olomouckého biskupa Jana IX., který toho času pobýval ve Frankfurtu nad Mohanem, milostné listy, tedy povolení k vybírání odpustků.¹⁵⁶ Pokud poutníci učinili pokání v kostele Panny Marie u turnovských dominikánů v danou dobu, ve dnech, které jsou zasvěceny svatým, a kteří měli oltáře v turnovském konventním kostele, dostalo se jim odpuštění po dobu čtyřiceti dní. Tato listina Jana IX. nám přináší zprávy o již zmiňovaných jedenácti oltářích, které jsou zde i konkrétně vyjmenovány. Pro bratry kazatele to nebyl typický zdroj příjmu, jak by se mohlo zdát. Jen několika konventům v Čechách se dostalo této výsady, která zajistila obživu konventům na mnoho dní.¹⁵⁷ J. V. Šimák nás informuje o odpustcích vyjednaných o několik let později Benešem z Vartenberka, ale bohužel se to nedá pramenně potvrdit.¹⁵⁸

S velkým majetkem přicházely i spory o něj. Např. ve chvíli, když zemřel bratr Pilina, řečený Pikna. Tento muž spravoval dvůr ve Vranové a vsi, které patřily dominikánům v Turnově (konkrétně Vranová, Leštná, Sněhová, Záblatí). Královská komora prohlásila statky za odumřelé a chtěla je připojit k majetku království. Proto

¹⁵⁴ Bartholomaeo Paprocký z Glogol, *Diadochos, O stavu panském a rozmnožení jeho a odkud který rod a erb do tohoto Království přišel*, kniha 2, s. 228.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 227.

¹⁵⁶ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae XI.*, ed. V. Brandl, Brno 1885, s. 64- 65, č. 73.

¹⁵⁷ Například Louny jsou jedním z konventů, kterému se dostala tato výsada.

¹⁵⁸ Josef Vítězslav Šimák, *Příběhy města Turnova nad Jizerou, Oddíl I., Od založení města do roku 1620*, s. 42.

pak Zdeněk ze Štěpnice, Jindřich z Vysoké a Albert z Lomnice, páni a rytíři z rodu Valdštejnů, museli hájit dominikánský majetek před zemským soudem.¹⁵⁹ Přičemž museli prohlásit, že již před lety byly tyto statky věnovány jejich předky bratřím kazatelům v Turnově.¹⁶⁰ V podstatě to vypovídá o přízni, kterou rod Valdštejnů choval k dominikánům v Turnově. S jistotou můžeme tvrdit, že kdyby dominikáni neměli tak vlivné patrony, bylo by velmi těžké, ba skoro nemožné uhájit vlastní majetek.

Nejenom bohatí a vlivní patroni přispívali na chod konventu a na jeho majetek. I nižší zemani a měšťané se činili v této oblasti. Roku 1394 Hašek z Cidliny věnoval dominikánskému konventu v Turnově dvě kopy ročního platu ze vsi Cidlina.¹⁶¹ Za to měli dominikáni sloužit dvě mše za spásu jeho duše a duše jeho přítele Ješka Blížka. Vše bylo stvrzeno pečeti Hynka z Valdštejna a Ješka z Doubravice roku 1410.

O dva roky později darovala Kačna, vdova po Zdeňku z Košťálova, čtyři kopy grošů ze vsi Olejnice za duši svého manžela s podmínkou, že peníze jim budou vyplaceny, až ona zemře.¹⁶² Ve stejném roce soukeníci z města Turnova věnovali půl kopy grošů úroku ze vsi Záhoří stejně jako ostatní měšťané, kteří dali 10 kop, aby byla denně sloužena ranní mariánská mše.¹⁶³

Poslední zmínka zabývající se finančními záležitostmi turnovských dominikánů pochází z roku 1410. Mikuláš Bílý z Jičína odkázal ve své závěti 38 grošů úroku bratrům dominikánům. Závěť měl vykonat Jan Žáček z Hrdoňovic.¹⁶⁴

¹⁵⁹ *Archiv český XXXI.*, ed. G. Friedrich, s. 40, č. 10.

¹⁶⁰ *Archiv český III.*, ed. F. Palacký, Praha 1844, s. 47, č. 121.

¹⁶¹ *Miscellanea Historica Bohemiae, Decedis I., Liber V., Pars II., Volumen VIII.*, ed. Bohuslao Balbino, Praha 1683, p. 153, LI.

¹⁶² *Miscellanea Historica Bohemiae, Decedis I., Liber V., Pars II., Volumen XII.*, ed. Bohuslao Balbino, Praha 1683, p. 256- 257, H20.

¹⁶³ Tamtéž, p. 256, H14.

¹⁶⁴ *Miscellanea Historica Bohemiae, Decedis I., Liber V., Pars II., Volumen VIII.*, ed. Bohuslao Balbino, p. 154, L7.

O turnovských dominikánech nemáme velké množství finančních odkazů jako u jiných konventů, ale nemůžeme konstatovat, že by konvent byl chudý nebo bratři kazatelé strádali. Měli za sebou bohaté mecenáše. Především rod Valdštejnských, který se staral o živobytí celého konventu. Dokonce se mluví o rodové hrobce valdštejnského rodu, přesně Hynka z Valdštejna, ale toto zjištění není zcela jisté.¹⁶⁵

Ze jmen členů konventu jsou nám známy již zmiňovaný Jan Pilina řečený Pikna, jenž spravoval dvůr ve Vranové. Dále pak převor Hanuš, který je doložen k roku 1394, převor Václav k roku 1396 a převor Jan, jehož jméno se objevilo ve smlouvě pocházející z roku 1410.¹⁶⁶

Kromě převorů a bratra správce je nám známo jméno bratra Jana Chrásta. Ten byl obviněn z toho, že se odklonil od víry, ale roku 1423 byl shledán u soudu nevinný a obvinění z kacířství bylo zamítnuto.¹⁶⁷ U dominikánů nebylo běžné, aby byli obviněni z kacířství, avšak musíme uvážit, že se psal rok 1423 a většina dominikánských konventů v Čechách byla zrušena nebo zničena. Proto se nesmíme divit, že někteří z nich podléhali novým myšlenkám, i když jim nebylo nic prokázáno.

Turnovský dominikánský konvent byl jeden z mála, který přežil husitské bouře až do roku 1424. Nejspíše zůstal nepovšimnut z důvodů méně strategické polohy celého města a příslušnosti většiny tamní šlechty ke katolické straně.¹⁶⁸ Avšak roku 1424 okolo 10. března přitáhla husitská vojska včele s Janem Žižkou k Turnovu. Město se bez větší námahy vzdalo a bylo předáno do rukou husitské

¹⁶⁵ Josef Vítězslav Šimák, *Příběhy města Turnova nad Jizerou, Oddíl I., Od založení města do roku 1620*, s. 42.

¹⁶⁶ *Miscellanea Historica Bohemiae, Decedis I., Liber V., Pars II., Volumen VIII.*, ed. Bohuslao Balbino, p. 154, L7.

¹⁶⁷ *Acta judiciaria VII.*, ed. F. Tadra, Praha 1901, s. 120.

¹⁶⁸ Josef Vítězslav Šimák, *Příběhy města Turnova nad Jizerou, Oddíl I., Od založení města do roku 1620*, s. 21- 22.

správy.¹⁶⁹ Dominikánský konvent i kostelem byl zapálen a všichni bratři upáleni na hranici.¹⁷⁰

Po tomto masakru se dominikáni do Turnova nikdy nevrátili. Klášteřiště zůstalo nejspíš několik let ladem. Na jeho místě stála v 16. a 17. století svatině českých bratří, poté zde byl vystavěn v letech 1838 až 1853 kostel Panny Marie se hřbitovem v novogotickém slohu.¹⁷¹

¹⁶⁹ Josef Vítězslav Šimák, *Příběhy města Turnova nad Jizerou, Oddíl I., Od založení města do roku 1620*, s. 23.

¹⁷⁰ *Fontes rerum Bohemikarum, Serie Nova, Tomus II, Staré letopisy české*, ed. P. Čornej, M. Klosová, Praha 2003, s. 26.

¹⁷¹ Pavel Vlček, Petr Sommer, Dušan Foltýn, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 679.

7. Dominikánský konvent s kostelem sv. Dominika v Sezimově Ústí

Dominikánský konvent s kostelem sv. Dominika se rozvíjel v rámci nově vysazeného města Sezimovo Ústí. Problematiku založení Sezimova Ústí můžeme považovat za velmi složitou, proto se musíme spokojit s tím, že město bylo založeno jednou z bočních větví významného rodu Vítkovců. Ti vystavěli své město v blízkosti řeky Lužnice v rámci svého jihočeského dominia. Podstatné je, že jak pro samotné město, tak pro náš konvent je první písemný pramen shodný. V aktech generální kapituly dominikánského řádu je uložena listina o rozhodnutí vysvětit nový konventní kostel ve jménu sv. Dominika z roku 1250.¹⁷² Není zde však přesně lokalizován jmenovaný konvent. Ale jelikož víme, že v Čechách neexistoval jiný mužský konvent s tímto jménem, můžeme potvrdit lokalizaci do Sezimova Ústí. O šest let později potvrdila stejná generální kapitula dominikánů založení nového konventu nejspíše v Sezimově Ústí.¹⁷³ Pokud by tomu tak bylo, patřil by ústecký konvent k těm nejstarším na našem území.

První relevantní pramen pro ústecké dominikány pochází z roku 1265. Petr z Rožmberka navrácí ve své závěti dluh dominikánům a zároveň je odškodňuje.¹⁷⁴ Důležité je, že již v této době byl dominikánský konvent natolik rozvinutý a finančně samostatný, že mohl půjčovat peníze, což v polovině 13. století bylo pro dominikány netypické. Většina ostatních konventů zápasila v této době o přežití. Svědčí to o velké podpoře zakladatelů konventu. Kdo založil konvent v Sezimově Ústí nebo lépe řečeno, kdo na tomto založení měl podíl, je poměrně složité říci. V podstatě to mohla být jedna z rodových linií Vítkovců. S největší pravděpodobností zakladateli byli páni z Ústí. Ojediněle se vyskytuje i názor o založení konventu třeboňsko-landštejnskou větví. Přesněji můžeme uvést Ojíře, příslušníka této větve, který byl

¹⁷² Vladimír Koudelka, *Zur Geschichte der böhmischen Dominikanerprovinz im Mittelalter*, Archivum Fratrum Praedicatorum 26, s. 146.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ *Codex diplomaticus epistolaris Regni Bohemiae, Pars V, Fasc. I.*, ed. J. Šebánek, S. Dušková, s. 496-499, č. 335.

členem ústeckého konventu a daroval konventu nemalý majetek.¹⁷⁵ Sice není přesně známo, která rodová linie dala impulz k založení konventu, ale v konečném důsledku to nehraje zásadní roli, protože se ústečtí dominikáni těšili přízni i ostatních rodových linií Vítkovců. To je patrné z odkazu z roku 1265, jak ještě později uvidíme. Vítkovci pohlíželi na ústecký konvent jako na rodovou fundaci, kde s největší pravděpodobností měli v konventním kostele sv. Dominika rodovou hrobku.¹⁷⁶ Na rodovou hrobku poukazuje i náhrobní kámen, nalezený na místě zbořeného konventu. Erb na náhrobním kameni patří nejspíše Janu z Ústí nebo jeho bratru Oldřichovi.¹⁷⁷

Lokalizace samotného konventu v Sezimově Ústí nám byla po dlouhou dobu neznámá. Až výzkumy J. Švehly prokázaly přesnou lokalizaci konventu. Konvent stál v severozápadní části města v blízkosti soutoku Kozího potoka a Lužnice.¹⁷⁸ Dnes bychom ho našli v místech č. p. 30- 32, 117- 118 a 120.¹⁷⁹ O podobě konventu toho také moc nevíme. Při výkopech v 19. století zde měly být nalezeny zbytky hrobů v pozůstatcích konventního kostela sv. Dominika, zbytky konventní kuchyně a jihovýchodně od kostela podezdívky sloupů. V pozdějších archeologických průzkumech bylo vykopáno několik architektonických prvků například dlaždice s reliéfem kentaura a hlavou v mnišské kápi, již zmiňovaná náhrobní deska nebo kamenná křtitelnice, o které s jistotou nevíme, jestli pochází z konventu.¹⁸⁰ O konventním kostele sv. Dominika víme jen, že zde byla kaple sv. Petra.¹⁸¹ A pravděpodobně byl i polygonálně uzavřen.¹⁸² Celá stavba konventu i konventního

¹⁷⁵ Miloš Drda, Rudolf Tecl, *K předhusitskému osídlení Tábora*, Československý časopis historický 26, 1978, s. 756- 758.

¹⁷⁶ František Šmahel a kolektiv, *Dějiny Tábora, I. díl 1. svazek do roku 1421*, České Budějovice 1988, s. 102.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 135, pozn. 76.

¹⁷⁸ Pavel Vlček, Petr Sommer, Dušan Foltýn, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 637.

¹⁷⁹ František Šmahel a kolektiv, *Dějiny Tábora, I. díl 1. svazek do roku 1421*, s. 139, pozn. 102.

¹⁸⁰ Pavel Vlček, Petr Sommer, Dušan Foltýn, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 637.

¹⁸¹ Josef Vítězslav Šimák, *České Dějiny I/5*, Praha 1938, s. 1155.

¹⁸² František Šmahel a kolektiv, *Dějiny Tábora, I. díl 1. svazek do roku 1421*, s. 107.

kostela musela být dokončena nebo alespoň částečně dokončena před rokem 1275, kdy se zde konalo shromáždění celé provinční kapituly.¹⁸³ Provinční kapitula by se nikdy nesešla v konventu, jenž by byl ve stádiu provizoria. V takovém stádiu se právě většina konventů v této době v Čechách nacházela.

Ústečtí dominikáni se těšili přízni Vítkovů, potažmo především i Rožmberků v průběhu 14. století. Roku 1327 podepsal konvent v čele s převorem smlouvu s Vilémem z Landštejna vztahující se k dřívějším událostem.¹⁸⁴ V této smlouvě mu prodávají své statky ve Svinech, Borovanech a Trutmani, které konventu odkázal již zmiňovaný spolubratr Ojíf ze Svin někdy na přelomu 13. a 14. století. Je velmi zajímavé, že členem konventu byl v této době příslušník významného šlechtického rodu. Nebylo zvykem, aby šlechtici vstupovali do mendikantských řádů. Proto není pochyb o bohatství a významu tohoto konventu již na konci 13. století.

Velké přízni se těšil dominikánský konvent především od Petra z Rožmberka. Roku 1341 pan Petr věnoval ústeckým dominikánům dvě kopy grošů z jednoho a půl lanu ze vsi Dyním.¹⁸⁵ O šest let později obdrželi od stejného dárce naši dominikáni jednu hřivnu stříbra pro zaopatření starých a nemocných bratrů.¹⁸⁶ V 70. letech 14. století byl dominikánům vyplacen úrok na vsi Marešov z rožmberského majetku.¹⁸⁷

Ústečtí dominikáni si zachovali přízeň zakladatelského rodu i v 15. století. Roku 1408 daroval Jindřich z Rožmberka ústeckým dominikánům 12 kop grošů ze vsi Meziměstí. Za to se bratři měli modlit za spásu duše Oldřicha z Rožmberka, jeho ženy Elišky a Bonuše, paní z Ústí.¹⁸⁸

¹⁸³ *Acta capitulorum Provinciae Poloniae Ordinis Praedicatorum I.*, ed. R. F. Madura, Roma 1972, s. 8.

¹⁸⁴ *Reliquiae tabularum terrae I.*, ed. J. Emler, s. 403- 404, D 47.

¹⁸⁵ *Regesta Bohemiae et Moraviae IV.*, ed. J. Emler, s. 347, č. 878

¹⁸⁶ *Regesta Bohemiae et Moraviae V- I.*, ed. J. Spěvák, B. Rynešová, Praha 1958, s. 86, č. 148.

¹⁸⁷ *Urbář zboží rožmberského z roku 1379*, ed. J. Truhlář, Praha 1880, s. 15, č. 108.

¹⁸⁸ *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. [1378 dec- 1419 aug . 16], Tomus III, ed. B. Kopiczková, Praha 1977, s. 234- 235, č. 589.*

Příjmy ústeckých dominikánů se také skládaly z darů a donací nižších šlechticů a měšťanů. Roku 1405 věnoval Pelhřim z Roudnice převorovi a celému konventu v Sezimově Ústí louku v Dubčici.¹⁸⁹ V roce 1408 darovala Kateřina, sestra Onše z Čechtic, 8 kop grošů.¹⁹⁰

Když zemřel roku 1406 Vilém ze Želce, zůstala po něm ves Hajany jako dědictví. Ta následně propadla královské koruně. O rok později věnoval tuto ves sám král Václav IV. ústeckému konventu.¹⁹¹ Zajímavé je, že u konventu v poddanských městech nebylo obvyklé, aby dostával dary od krále. V podstatě i darovací listina z roku 1382 je velmi neobvyklá. Pochází totiž až z Plzně, a kde tamější měšťan učinil ve své závěti rozsáhlou donaci pro několik konventů. Obdaroval vedle plzeňských minoritů a dominikánů i písecké dominikány a ústecký konvent, kterému věnoval dva a půl stříbrných koflíků na výrobu kalicha.¹⁹²

Při poměrně velkých donacích a přísunu majetku, který ústečtí dominikáni vlastnili, mohli začít sami finančně podnikat a do jisté míry stát se finančně nezávislími. Již roku 1381 dominikáni koupili od Beneše z Chotěnice za 40 kop grošů louku a les řečený Kobrín.¹⁹³ O deset let později koupili dominikáni další část louky u Kobrína za 30 kop grošů od Valkouna a jeho syna Jindřicha.¹⁹⁴ Na 170 kop grošů přišla ústecké dominikány poplužní role, kterou odkoupili roku 1414 od faráře Jana z Ústí.¹⁹⁵ Tuto transakci potvrdil tento farář o rok později.¹⁹⁶ V roce 1463 byla

¹⁸⁹ *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. [1378 dec- 1419 aug . 16], Tomus V., Pars I., Fasciculus II.*, ed. K. Beránek, V. Beránková, s. 95- 96, č. 831.

¹⁹⁰ *Acta judiciaria VI.*, ed. F. Tadra, Praha 1900, s. 205.

¹⁹¹ *Archiv český XXXV.*, ed. G. Friedrich, s. 284, č. 52.

¹⁹² *Listář královského města Plzně a druhdy poddaných osad I.*, ed. J. Strnad, Plzeň 1891, s. 146- 147, č. 138.

¹⁹³ *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. [1378 dec- 1419 aug . 16], Tomus V., Pars I., Fasciculus I.*, ed. K. Beránek, V. Beránková, Praha 2006, s. 71, č. 106.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 175, č. 382.

¹⁹⁵ *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. [1378 dec- 1419 aug . 16], Tomus V., Pars I., Fasciculus II.*, ed. K. Beránek, V. Beránková, s. 208, č. 1122.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 210, č. 1129.

vydána listina týkající se dřívější události z roku 1415.¹⁹⁷ V tomto roce dominikánský konvent prodal ves Hajany, kterou dostal od Václava IV., Přibíku Koděrovi. Jak je zřejmé, dominikáni vlastnili obrovský majetek a disponovali velkým množstvím peněz. Pro konvent mendikantského řádu, který měl žít chudobným životem, to nebylo tak obvyklé.

Dominikánský konvent v Sezimově Ústí měl mimořádný význam pro celou oblast. Je známo, že ústečtí dominikáni měli nejspíše ještě před polovinou 14. století vlastní spisovou kancelář, což dokazuje dokument z roku 1342. 5. srpna v ústeckém konventu byla vydána listina pro písecké dominikány Alberou z Dobeva.¹⁹⁸

To samé se dá říci o lektorské škole, která byla součástí ústeckého konventu a byla významnou součástí města. Známe dvě jména lektorů, kteří působili v Sezimově Ústí. První je Eliáš, který zde působil v letech 1318- 1323.¹⁹⁹ Druhý je lektor Jan až z roku 1408.²⁰⁰ Součástí lektorské školy byla s největší pravděpodobností i rozsáhlá knihovna, která byla přemístěna nejspíš při odchodu bratří roku 1420 ze Sezimova Ústí do Písku, a zachováno z ní bylo 16 svazků.²⁰¹

Co se týče dalších jmen členů konventu, známe jich jen několik. Z roku 1371 známe převora Jeniše a podpřevora Vericie Staršího.²⁰² Dále známe Dominika, jenž

¹⁹⁷ *Reliquiae tabularum terrae II.*, ed. J. Emler, s. 327, N 26.

¹⁹⁸ *Regesta Bohemiae et Moraviae IV.*, ed. J. Emler, s. 462, č. 1160

¹⁹⁹ Vladimír Koudelka, *Zur Geschichte der böhmischen Dominikanerprovinz im Mittelalter*, Archivum Fratrum Praedicatorum 27, 1957, s. 87.

²⁰⁰ *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. [1378 dec- 1419 aug. 16]*, Tomus III, ed. B. Kopiczková, s. 234- 235, č. 589.

²⁰¹ František Šmahel, *Husitská revoluce I*, Praha 1995, s. 31 a František Šmahel a kolektiv, *Dějiny Tábora, I. díl I. svazek do roku 1421*, s. 138, pozn. 94.

²⁰² Bartholomaeo Paprocký z Glogol, *Diadochos, O stavu panském a rozmnožení jeho a odkud který rod a erb do tohoto Království přišel*, kniha 3, Brno 2005, s. 137.

byl převorem v letech 1407- 1408.²⁰³ A nakonec je nám znám převor Havel řečený Charvát z let 1414- 1415.²⁰⁴

I ústeckým dominikánům se dostalo výsady odpustků a to hned ve třech letech. Odpustky získali dominikáni od legáta Pilea roku 1379.²⁰⁵ Milostivá léta připadly dominikánům ještě roku 1401²⁰⁶ a také o rok později tedy 1402.²⁰⁷ Pro dominikány to znamenalo obrovský příjem peněz. Sezimovský konvent to jistě stavělo mezi nejbohatší mendikantské konventy v Čechách.

Bohatství našeho konventu jistě vyvolávalo revnivost mezi diecézním klérem v Sezimově Ústí. Připočteme-li přízeň zakladatelského rodu a četné pohřby, jež v konventu probíhaly a přinášely mu četné finance, máme tady velký spor mezi konventem a faráři v Sezimově Ústí. Sice nevíme, kdy a z jaké příčiny spor začal, ale známe jeho rozuzlení. Roku 1403 vydali pražští administrátoři rozhodnutí o pohřbech v dominikánském konventu. V něm přikazují ústeckým farářům, aby nebránili těmto pohřbům, podle přání zesnulého, pod trestem exkomunikace.²⁰⁸ V tomto případě pře dopadla lépe pro bratry dominikány než pro diecézní klérus.²⁰⁹

Od roku 1415 v oblasti Ústecka a i v samotném Sezimově Ústí se začaly prosazovat radikální reformní myšlenky. V podstatě až do roku 1420 se situace neustále měnila a ústečtí dominikáni si nemohli být jisti. Nečekaně se situace uklidnila po odchodu husitských kněží z města koncem roku 1419. Dokonce ústečtí dominikáni koupili za 50 kop grošů povárné od Oldřicha z Ústí.²¹⁰ Dokazuje to, že

²⁰³ *Archiv český XXXV.*, ed. G. Friedrich, s. 284, č. 52 a RBM V III 234

²⁰⁴ *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. [1378 dec- 1419 aug . 16], Tomus V., Pars I. Fasciculus II.*, ed. K. Beránek, V. Beránková, s. 208, č. 1122 a s. 210, č. 1129.

²⁰⁵ František Šmahel a kolektiv, *Dějiny Tábora, I. díl I. svazek do roku 1421*, s. 188, pozn. 50.

²⁰⁶ *Monumenta Vaticana V.*, ed. C. Krofta, Praha 1903, s. 1087, č. 1880.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 1092, č. 1887.

²⁰⁸ *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV [1378 dec- 1419 aug . 16], Tomus V., Pars I. Fasciculus II.*, ed. K. Beránek, V. Beránková, s. 77, č. 782.

²⁰⁹ Například rozhodnutí v Berouně z roku 1407 kdy pře dopadla lépe pro faru.

²¹⁰ František Šmahel a kolektiv, *Dějiny Tábora, I. díl I. svazek do roku 1421*, s. 253.

situace byla natolik stabilizovaná, aby se dominikáni mohli vydat z tak velké částky. Klid ve městě nevydržel dlouho. Příznivci kalicha vpadli 21. února 1420 pod vedením kněze Vančeka do Sezimova Ústí. Postupně začali zajímat a vyhánět všechny světské i duchovní odpůrce.²¹¹ S jistotou můžeme říci, že mezi vyhnanci z Ústí byli i bratři kazatelé. Není zcela jasné, kam odešli. Nejspíše do dominikánského konventu v Písku, který se vzpamatovával z řádění husitů v srpnu 1419. Avšak i on brzy zanikl.²¹² Samotná budova konventu shořela společně s městem 30. března 1420.²¹³ S ní skončila celá historie dominikánského konventu v Sezimově Ústí, můžeme-li říci historie jednoho z nejbohatších konventů v Čechách.

²¹¹ *Fontes rerum Bohemicarum V.*, ed. J. Emler, J. Gebauer, s. 357.

²¹² Pavel Vlček, Petr Sommer, Dušan Foltýn, *Encyklopedie českých klášterů*, s. 415- 416.

²¹³ František Šmahel a kolektiv, *Dějiny Tábora, I. díl 1. svazek do roku 1421*, s. 258.

Závěr

Zachycených sedm konventů psaly svou historii pouhých 180 let.²¹⁴ Přesto se staly svědky nejvýznamnějšího období českých měst. Dominikánské konventy byly nedílnou součástí urbanizace českých zemí ve 13. století. Ve 14. století konventy expandovaly v rámci rozkvětu českých měst a ve 20. letech 15. století se staly cílem útoků husitských bouří.

Dominikáni přišli do Čech někdy v první polovině 20. let 13. století. To, za jakých okolností se zde dominikáni usadili, je stále ještě nedořešená otázka, ale pro moji práci to není tak podstatné. Důležité je, že se usadili v trhové osadě, která byla součástí Prahy, u kostela sv. Klimenta. Později tento konvent byl přenesen do centra Prahy k Juditinu mostu. Posléze začali během celého 13. století zakládat své konventy v nově se etablujících městech nebo ve starších přeměňujících se hradištích jako Hradec Králové. Podle jakých kritérií rozmísťovali dominikáni své konventy v Čechách, je těžké říci. Podívala se na jejich rozmístění a musela usoudit, že nebylo zcela náhodné.²¹⁵ Ve většině případů jsou konventy rovnoměrně rozmístěny po celých Čechách. Například blízkost konventů v Turnově a Jablonném je způsobena tím, že oba konventy byly založeny na objednávku rodem Markvarticů. Zároveň všechna města, kde byly konventy založeny, jsou obchodní a poměrně bohatá městská centra. Další aspektem je nepřítomnost druhého mendikantského řádu minoritů. Dominikáni v Čechách nikdy nesdíleli městské centrum společně s minority, mimo velkých metropolí jako je Hradec Králové, Litoměřice nebo Plzeň.²¹⁶ Není zcela jasné, jak tato věc byla zařízena, jestli existovala nějaká dohoda mezi dominikány a minority nebo jestli platilo pravidlo, kdo dřív přijde, ten si vystaví svůj.

Nejkomplikovanější otázkou v historii těchto 7 konventů je, kdy byly řeholní domy ve městech založeny. Při zakládání českých měst se již počítalo, že se v nich

²¹⁴ Je to jen přibližný a abstraktní odhad počtu let, po které konventy stály.

²¹⁵ Viz příloha č. 1.

²¹⁶ Samozřejmě by sem patřila i Praha, ale ta se na rozdíl od ostatních měst nachází v jiné situaci.

usadí jeden z mendikantských řádů. Proto bylo přirozené, když přišli dominikáni do města a usadili se bez potřeby zakládací listiny. Bez zakládací listiny bylo nemožné určit přesné datum založení řeholního domu. V podstatě jsem musela vycházet ze třech informací: přibližné založení města, poloha konventní budovy v rámci fortifikačního systému a první písemná zmínka o konventu. Pro dominikány bylo typické usazovat se v již vysazených a opevněných, nebo alespoň částečně opevněných městech. Jen výjimečně přicházeli dominikáni do trhových osad bez městského zřízení. Pokud se tak stalo, většinou o tom vypovídá poloha konventu, která je mimo samotné opevnění. V mé práci je jen kolínský konvent, u kterého není jisté, jestli stál uvnitř hradeb. Je možné, že dominikáni přišli do města před jeho založením.²¹⁷ Dále také hradecký konvent stál mimo fortifikační systém města, ale u tohoto konventu nastala specifická situace, kdy se dominikáni nevešli do centra města a museli zůstat na předměstí.²¹⁸ U ostatních konventů jsme si jistá, že vznikaly buďto se založením města, nebo o něco později v horizontu let, maximálně několik desetiletí.

Podoba konventů je další problém v historii dominikánských konventů. U stavby, která byla zničena přibližně před 600 lety, je nesnadné určit její podobu. Dobová vyobrazení samozřejmě neexistují, proto se musíme spolehnout jen na archeologické výzkumy dané lokality, přičemž u některých našich konventů jsou však nedostatečné nebo vůbec žádné. Například u konventu v Sezimově Ústí byla teprve ve 20. století určena lokalita, kde konvent stál a v případě kolínského konventu to s jistotou nemůžeme určit ještě dnes. Nejpodrobnější archeologický průzkum proběhl nejspíše v Berouně, kde byly určeny celé části konventu i s jejich funkcemi.²¹⁹ U ostatních konventů byly nalezeny většinou sklepní prostory a architektonické fragmenty.

Důležitou součástí dominikánských konventů byl konventní kostel. U většiny konventů to probíhalo tak, že bylo nejdříve vystavěno jakési provizorium. Poté byl

²¹⁷ Viz s. 35- 36.

²¹⁸ Viz s. 22- 23.

²¹⁹ Petr Sommer, *Dominikánský klášter v Berouně*, *Archeologia historica* 4, s. 43- 54.

stavěn samotný konvent. S přibývajícím finančním prostředky byl postupně stavěn konventní kostel. Jelikož peněz byl nedostatek, stavební práce se protáhly na několik desítek let a některé konventy ještě ke konci 14. století nejspíše neměly zcela dostavěny svůj kostel. Jsou tu však i výjimky jako konvent v Hradci Králové, Sezimově Ústí, možná i v Turnově. Ty měly natolik velký příjem, že jejich konventní kostely byly dokončeny již v průběhu 13. století a mohly se zde konat shromáždění provinční kapituly, která by se nesešla v nedokončených konventech bez konventních kostelů.²²⁰

Nejčastější typy pramenů, které se objevují u konventů, jsou prameny finanční povahy. Co se týče četnosti pramenů, lze zaznamenat u těchto konventů jistý trend. Množství pramenů tohoto typu totiž postupem času stoupá. Ve 13. století a v první polovině 14. století se objevují darovací listiny, smlouvy nebo odkazy víceméně jen sporadicky. Poté však jejich množství u většiny konventů strmě stoupá. Samozřejmě, že se tento trend dá přičíst jisté byrokratizaci městského života, ale nesmí se zapomínat na jakousi emancipaci a zvýšenou aktivitu dominikánů ve finančních záležitostech. Dominikáni byli založeni jako řád žebravý, tedy podléhající slibu apoštolské chudoby. Na obživu si měli vydělávat kázáním, za něž dostávali milodary v podobě jídla, šatstva a základních potřeb. Realita však byla úplně jiná. Dominikáni by nikdy nevybudovali v Čechách své konventy, kdyby byli závislí jen na drobných almužnách. Proto postupem doby přibývalo množství i velikost peněžních částek a finančních darů. Následovaly dary v podobě majetku a roční úroky z nich. Nakonec někdy na přelomu 14. a 15. století se dominikáni natolik osamostatnili, že sami začali nakládat se svým majetkem. Nejmarkantněji je to vidět u dominikánů v Sezimově Ústí. Tato činnost a opuštění apoštolské chudoby byla dominikánům často vytýkána, ale je nutné si uvědomit, že by se dominikáni bez těchto darů neobešli. Jejich konventy by dříve či později zanikly, protože život v apoštolské chudobě v pozdně středověkém městě není možný.

Dominikáni dostávali své dary od dárců s nejrůznějším původem. V královských městech byl asi nejtypičtější dárcem bohatší měšťan, méně častým

²²⁰ S výjimkou Turnova.

případem to byl drobnější zeman nebo šlechtic. O královských donacích nemáme žádné doklady. Jiná situace byla u konventů založených v poddanských městech, v našem případě v Turnově a Sezimově Ústí. Konventy se těšily po celou dobu velké přízni zakládajícího rodu a všech jeho pobočných větví i příbuzných, podpora přicházela i od nižších šlechticů. Podstatné je, že dominikáni se těšili přízni všech skupin movitých obyvatel. Zajímavostí je i to, že mezi dárci se často objevují i ženská jména.

S finančními záležitostmi dominikánů můžeme spojit i odpustky. V našem případě byly odpustky uděleny třem konventům a to v Turnově, Sezimově Ústí a Lounech. Odpustky u dominikánů nejsou tak obvyklé, jak by se mohlo zdát. V případě Loun není jisté, za jakých okolností byly odpustky dominikánům uděleny, ale turnovští dominikáni obdrželi odpustky přičiněním rodu pánů z Varterberka. Dominikáni ze Sezimova Ústí troje odpustky jistě dostali také přičiněním jednoho z významných rodů, který konvent podporoval, bohužel o tom nejsou důkazy jako o turnovském konventu. Pro všechny tři konventy znamenaly milostivá léta poměrně velké příjmy a zajištění obživy na několik let.

Majetkové poměry jednotlivých konventů se různí. V tomto případě musím připustit jistý posun mezi realitou a počtem pramenů, které mám k finanční situaci jednotlivých konventů. To však nebrání k závěrům v této problematice. Jednoznačně nejbohatšími konventy byly konventy v Sezimově Ústí a Hradci Králové. To jen potvrzuje jejich velký význam, který přesahuje význam ostatních konventů. Ostatní konventy jsou přibližně na stejné úrovni. U chrudimského konventu chybí dostatečné množství pramenů, přesto ho však nemůžeme zařadit mezi nejchudší konventy v Čechách, protože nemáme relevantní počet informací.

Dominikánské konventy nebyly uzavřené komunity v rámci městského života. Právě naopak, byly jeho součástí a dotvářely městské prostředí. Koexistence mezi dominikány a jednotlivými složkami městské společnosti nebyla vždy jednoduchá. Z pramenů víme, že dominikáni vedli spory jak s měšťany, tak především s diecézním klérem ve městě. Spory s měšťany byly drobnějšího rázu.

Například v Lounech, kde se převor Václav přel s měšťanem Rývlem²²¹ nebo když se konvent v Kolíně zapletl roku 1386 do sporu dvou měšťanů a sám na to doplatil.²²² Větších rozměrů dosáhly spory s místním diecézním klérem v druhé polovině 14. století. Dominikáni se s místními faráři přeli většinou o věřící a o nebožtíky, jelikož z pohřbívání plynuly vysoké finanční příjmy. V mém případě mám doklady o těchto sporech u třech konventů. Konkrétně v Berouně, Sezimově Ústí a Lounech. V případě berounských a ústeckých dominikánů byl spor o nebožtíky hnán až před nejvyšší místa v Praze.²²³ Nakonec spor dopadl pro berounský konvent nezdarem. Na rozdíl od dominikánů v Sezimově Ústí, kteří spor vyhráli. Tyto spory dokreslují celou situaci mezi mendikantskými řady a diecézním klérem v Čechách během celého 14. století.²²⁴

Velký majetek, spory, odklon od apoštolského života a jiné prohřešky byly od konce 14. století dominikánům vyčítány. Všechny tyto prohřešky byly dominikánům sečteny po vypuknutí husitských bouří v červenci roku 1419. Každý z vybraných konventů měl svůj specifický konec. První konvent, kterého se dotkly husitské bouře, byl v Hradci Králové.²²⁵ Zde však neproběhlo žádné násilí nebo jen zcela minimálně. Měšťané v létě roku 1419 se vzbouřili proti oběma mendikantským konventům a bratři byli nuceni odejít z města. Podobná situace nastala i v Lounech. Tam byli také dominikáni 30. září 1419 vyhnáni z města a k masakru nejspíše nedošlo.²²⁶ První měsíce husitských bouří nebyly pro dominikány tak zničující jako následující léta. Většinou přebírala iniciativu sama města. Pod vlivem husitských myšlenek měšťané vyháněli dominikány z města, ale většinou se to obešlo bez větších incidentů. Velmi specifická situace nastala v případě konventu v Sezimově Ústí.²²⁷ Tábořsko bylo

²²¹ Viz s. 45.

²²² Viz s. 38.

²²³ Viz s. 16- 17 a 58.

²²⁴ Tomáš Černušak, Augustin Prokop, Damián Němec, *Historie dominikánů v českých zemích*, s. 44-45.

²²⁵ Viz s. 29.

²²⁶ Viz s. 46.

²²⁷ Viz s. 58- 59.

jednou z oblastí, kde se Husovy myšlenky ujaly nejhlouběji. V samotném Sezimově Ústí se až do února 1420 proti dominikánům nikdo nepostavil, ale na počátku roku zde převládly radikální myšlenky. Zároveň bylo město napadeno zvenčí a dominikáni společně s dalšími katolíky byli vyhnáni z města. Za měsíc byl konvent i s městem zapálen.

Postupem doby se situace v celých Čechách radikalizovala. Ve městech, která nepřešla ke kalichu, byli dominikáni se svými konventy v bezpečí, ale jen do té doby, než k jednotlivým městům přitáhla husitská vojska, aby města dobyla. Buď dobrovolně, nebo nedobrovolně, měšťané brány svých měst nakonec otevřeli a následoval vždy stejný scénář. Všichni představitelé katolické církve jak farní kněží, tak dominikánští bratři byli zajati a většinou nějakým násilným způsobem zlikvidováni, většinou upáleni. I samotný konvent byl zapálen a trosky z něj byly použity na jiné stavby. V konkrétním případě se tato situace odehrála u čtyř konventů. V Berouně, Kolíně, Chrudimi a Turnově. Prvním z těchto měst byl dobyt Beroun.²²⁸ Zde byli na jaře roku 1421 bratři opravdu velmi krutě zmasakrováni, především také za to, že se aktivně podíleli na obraně města. O několik týdnů později se podobná situace odehrála v Kolíně s tím rozdílem, že se měšťané vzdali husitským vojskům dobrovolně.²²⁹ Samozřejmě konvent v Kolíně byl zapálen a vypleněn. Stejný osud čekal o několik dní později i dominikány v Chrudimi, přičemž jejich osud není přesně znám, ale rozhodně neušli trestu.²³⁰ I zde se měšťané vzdali husitům a bratři byli upáleni. Jediný konvent v Turnově přežil katastrofální rok 1421 a vydržel až do jara roku 1424.²³¹ Proč tomu tak bylo, je těžké říci. Nejspíše to bylo proto, že husité o město neměli po dlouhou dobu zájem a město pro ně nebylo strategické. Dalším aspektem mohlo být to, že Turnov byl chráněn okolní katolickou šlechtou. Ale nakonec na Turnov také došlo, město bylo obsazeno, měšťané se vzdali a konvent spolu s dominikány byl vypálen.

²²⁸ Viz s. 19- 20.

²²⁹ Viz s. 39.

²³⁰ Viz s. 33.

²³¹ Viz s. 51- 52.

Do roku 1425 byla většina dominikánských konventů v Čechách zničena. Po uklidnění situace se ani ne do poloviny z nich dominikáni vrátili. Například v Klatovech, Plzni, později i v Nymburku, Písku a Jablonném v Podještědí byla komunita obnovena. Sedm konventů se nikdy obnovy nedočkal. Důvodů proč tomu tak bylo, je několik. Oblíbenost dominikánského řádu v druhé polovině 15. století značně klesla a do řádu nevstupovali noví bratři. Nahradit je bratry ze zahraničí nebylo také možné, protože do heretických Čech by se mnoho dominikánů nehrnulo. Dalším aspektem byl nedostatek finančních prostředků. Dominikáni za husitských bouří přišli o většinu svého majetku a neměli peníze na obnovu zničených konventů. Posledním důvodem, a tím nejvýznamnějším, bylo, že se dominikáni zkrátka neměli kam vrátit. Všechny konventy vyhořely nebo byly nějak poškozeny, dokonce některé měšťané rozebrali a sutiny použili na jiné účely. Například v Berouně bylo na místě konventu v západě postaveno několik nových staveb. U ostatních konventů dlouhou dobu zůstalo klášterišť ladem a postupně se zde budovaly nové stavby. Důležitý je postoj samotných měšťanů. Všechna města, ve kterých nebyly konventy obnoveny, zůstala po husitských bouřích přísně utrakvistická. Je samozřejmé, že města nechtěla, aby se zde dominikáni znovu usadili.

Obnova celé provincie byla pro dominikány velice složitá a nikdy ji neobnovily v celé šíři a slávě jako ve 14. století. Dominikáni velmi těžko navazovali na historickou kontinuitu svých konventů, a jak jsme viděli, u poloviny z nich se to nikdy nepodařilo. Přesto můžeme konstatovat, že i poměrně malé konventy patřily k historii několika významných měst v Čechách a přispěly k rozkvětu středověké městské kultury, ostatně nelze zapomenout na šíření křesťanství a teologie v městském prostředí.

V této práci jsem si vytyčila úkol shromáždit a interpretovat všechny dostupné prameny týkající se sedmi dominikánských konventů, jejichž historie nadobro skončila při husitských bouřích v první polovině 15. století. Mohu konstatovat, že jsem to u všech konventů splnila. Samozřejmě se v budoucnu mohou objevit nové prameny i nové poznatky v podobě nových archeologických průzkumů. Tato práce především vnesla řád do pramenné základny jednotlivých konventů a

sekundární literatury, přičemž jsem se pokusila o nový pohled na některá témata, především finanční situace týkající se dominikánských konventů v Čechách.

Použité prameny a edice pramenů

- *Acta capitulorum Provinciae Poloniae Ordinis Praedicatorum I.*, ed. R. F. Madura, Roma 1972.
- *Acta judiciaria I.*, ed. F. Tadra, Praha 1893.
- *Acta judiciaria II.*, ed. F. Tadra, Praha 1893.
- *Acta judiciaria VI.*, ed. F. Tadra, Praha 1900.
- *Acta judiciaria VII.*, ed. F. Tadra, Praha 1901.
- *Archiv český II.*, ed. F. Palacký, Praha 1842.
- *Archiv český III.*, ed. F. Palacký, Praha 1844.
- *Archiv český VI.*, ed. J. Kalousek, Praha 1887.
- *Archiv český XXXI.*, ed. G. Friedrich, Praha 1921.
- *Archiv český XXXV.*, ed. G. Friedrich, Praha 1935.
- *Catatalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui C. R. Bibliotheca publica atque Universitatis Pragensis asservantur, díl 2.*, ed. J. Truhlář, Praha 1906.
- *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VII.*, ed. P. Chlumecký, J. Chytil, Brno 1858.
- *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VIII.*, ed. V. Brandl, Brno 1874.
- *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae XI.*, ed. V. Brandl, Brno 1885, s. 64- 65, č. 73.
- *Codex diplomticus et epistoleris Moraviae XII.*, ed. V. Brandl, Brünn 1890.
- *Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae V., Fasc. I.*, ed. J. Šebánek, S. Dušková, Praha 1974.

- *Codex juris municipalis II.*, ed. J. Čelakovský, Praha 1895.
- *Diplomatář kláštera blahoslavené Panny Marie řeholních kanovníků řádu sv. Augustina v Roudnici*, ed. J. Emler, Praha 1893.
- *Fontes rerum Astriacarum, Geschichtschreiber der hussitischen Bewegung in Böhmen T. 1 (SS Bd.2)*, Wien 1856.
- *Fontes rerum Bohemicarum V.*, ed. J. Emler, J. Gebauer, Praha 1893.
- *Fontes rerum Bohemikarum, Serie Nova, Tomus II, Staré letopisy české*, ed. P. Čornej, M. Klosová, Praha 2003.
- Václav Hájek z Libočan, *Kronika česká: výbor historického čtení*, ed. J. Kolár, Praha 1981.
- Václav Hájek z Libočan, *Kronika česká IV.*, ed. V. Flajšhans, Praha 1933
- Václav Hájek z Libočan, *Kronika česká*, Praha 1819.
- *Iter Romanum*, ed. B. Dudík, Wien 1855.
- *Libri confirmationum III- IV.*, ed J. Emler, Praha 1879.
- *Libri erectionum III.*, ed. C. Borový, Praha 1879.
- *Libri erectionum V.*, ed.C. Borový, Praha 1889.
- *Listář královského města Plzně a druhdy poddaných osad I.*, ed. J. Strnad, Plzeň 1891.
- *Miscellanea Historica Bohemiae, Decedis I., Liber V., Pars II., Volumen I.- X.*, ed. Bohuslao Balbino, Praha 1683.
- *Miscellanea Historica Bohemiae, Decedis I., Liber V., Pars II., Volumen XI.- XIII.*, ed. Bohuslao Balbino, Praha 1683.
- *Monumenta Vaticana I.*, ed. L. Klicman, Praha 1903.
- *Monumenta Vaticana V.*, ed. C. Krofta, Praha 1903.

- Bartholomaeo Paprocký z Glogol, *Diadochos, O stavu panském a rozmnožení jeho a odkud který rod a erb do tohoto Království přišel, kniha 2*, Brno 2005.
- Bartholomaeo Paprocký z Glogol, *Diadochos, O stavu panském a rozmnožení jeho a odkud který rod a erb do tohoto Království přišel, kniha 3*, Brno 2005.
- Alexandr Patschovsky, *Quellen zur Böhmischen Inquisition im 14. Jahrhundert*, Weimar 1979.
- *Popravčí kniha pánů z Rožmberka*, ed. A. Kálný, J. Muller, Třeboň 1993.
- *Protocollum visitationis archidiaconatus Pragensis annis 1379-1382 per Paulum de Janowicz, archidiaconum Pragensem, factae*, ed. I. Hlaváček, Z. Hladíková, Praha 1973.
- *Regesta Bohemiae et Moraviae II.*, ed. J. Emler, Praha 1882.
- *Regesta Bohemiae et Moraviae III.*, ed. J. Emler, Praha 1890.
- *Regesta Bohemiae et Moraviae IV.*, ed. J. Emler, Praha 1892.
- *Regesta Bohemiae et Moraviae V- 1.*, ed. J. Spěváček, B. Ryněšová, Praha 1958.
- *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV [1378 dec- 1419 aug . 16], Tomus I, Fasciculus II, 1383-387*, ed. V. Janoušková, Praha 1971.
- *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV [1378 dec- 1419 aug . 16], Tomus III*, ed. B. Kopiczková, Praha 1977.
- *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV [1378 dec- 1419 aug . 16], Tomus V., Pars I., Fasciculus I.*, ed. K. Beránek, V. Beránková, Praha 2006.
- *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV [1378 dec- 1419 aug . 16], Tomus V., Pars I. Fasciculus II.*, ed. K. Beránek, V. Beránková, Praha 2007.

- *Reliquiae tabularum terrae I.*, ed. J. Emler, Praha 1870.
- *Reliquiae tabularum terrae II.*, ed. J. Emler, Praha 1872.
- Josef Antonín Seydl, *Kronika královského města Berouna*, Beroun 2003.
- *Urbář zboží rožmberského z roku 1379*, ed. J. Truhlář, Praha 1880.

Použitá literatura

- Tomáš Černušak, Augustin Prokop, Damián Němec, *Historie dominikánů v českých zemích*, Praha 2001.
- Lubomír Domečka, *Z Hradce Králové*, Časopis Společnosti přátel starožitností československých 33, 1925, s. 149- 154.
- Miloš Drda, Rudolf Tecl, *K předhusitskému osídlení Tábora*, Československý časopis historický 26, 1978, s. 740- 764.
- Jan Frolík, *Chrudim českých královen*, Chrudim 2002.
- Zdeněk Kalista, *Blahoslavená Zdislava z Lemberka*, Praha 1991.
- Vladimír Koudelka, *Zur Geschichte der böhmischen Dominikanerprovinz im Mittelalter*, Archivum Fratrum Praedicatorum 26, 1956., s. 127-160.
- Vladimír Koudelka, *Zur Geschichte der böhmischen Dominikanerprovinz im Mittelalter*, Archivum Fratrum Praedicatorum 27, 1957, s. 39- 118.
- Miroslav Kovář a kolektiv, *Svědkové zaniklých staveb*, Hradec Králové 2008.
- Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Díl 2.*, Praha 1997.
- Josef Kurka, *Archidiakonáty Kouřimský, Boleslavský, Hradecký a diecese Litomyšlská*, Praha 1914.
- Mořic Lüssner, *Archeologické zprávy z Chrudimska*, Památky archeologické a místopisné II, 1857, s. 231.
- Jaromír Mikulka, *Dějiny Hradce Králové I. /1*, Hradec Králové 1996.
- Jaromír Mikulka, *Dějiny Hradce Králové I. /2*, Hradec Králové 1997.

- Bořivoj Nechvátal, *Nález mladohradištní keramiky v Chrudimi*, Archeologické rozhledy XIX, 1967, s. 98- 100.
- Jaroslav Pejša, *Kostnice*, Lapis Refugii 1, 2004, s. 21.
- Vladislav Razím, *K problematice stavební podoby a vývoje středověkého opevnění města Loun*, Průzkum památek 2002/II, Praha 2002, s. 19- 50.
- Vladislav Razím, *K základním otázkám stavebního vývoje hradu v Kolíně nad Labem*, Památky středních Čech 17/2, 2003, s. 28- 44.
- Miroslav Richter, Vít Vokolek, *Hradec Králové, Slovanská hradiště a počátky středověkého města*, Hradec Králové 1995.
- Vladimír Rišlink, *K současnému stavu poznání architektonického vývoje kolínského zámku*, Lapis Refugii 1, 2003, s. 2- 9.
- Vladimír Rišlink, *Kolínský zámek-trocha fantazie i reality*, Lapis Refugii 1, 2004, s. 24- 28.
- Bohumír Roedl a kolektiv, *Louny*, Praha 2005.
- Alfréd Schubert, *Historické proměny kolínského zámku*, Kolín 2003.
- Jiří Spěváček, *Václav IV. (1361-1419) : k předpokladům husitské revoluce*, Praha 1986.
- Petr Sommer, *Dominikánský klášter v Berouně*, Archeologia historica 4, 1979, s. 43- 54.
- Miroslava Streitová, *Dominikánský klášter v Kolíně a jeho kulturní význam*, Lapis Refugii 1, 2004, s. 5- 14.
- Josef Vítězslav Šimák, *Příběhy města Turnova nad Jizerou, Oddíl I., Od založení města do roku 1620*, Turnov 1903.
- Josef Vítězslav Šimák, *České Dějiny I/5*, Praha 1938.
- František Šmahel, *Husitská revoluce I*, Praha 1995.

- František Šmahel a kolektiv, *Dějiny Tábora, I. díl 1. svazek do roku 1421*, České Budějovice 1988.
- František Štědrý, *Klášter dominikánů v Lounech*, Sborník historického kroužku 1, 1900.
- František Štědrý, *Dějiny města Loun*, Louny 1930.
- Václav Vladivoj Tomek, *Místopisné paměti města Hradce Králové*, Praha 1885.
- Marie Tošnerová a kolektiv, *Beroun*, Praha 2008.
- Josef Vávra, *Dějiny královského města Kolína nad Labem (oddíl první)*, Kolín 1888.
- Josef Vávra, *Paměti královského města Berouna*, Beroun 1899.
- Pavel Vlček, Petr Sommer, Dušan Foltýn, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997.